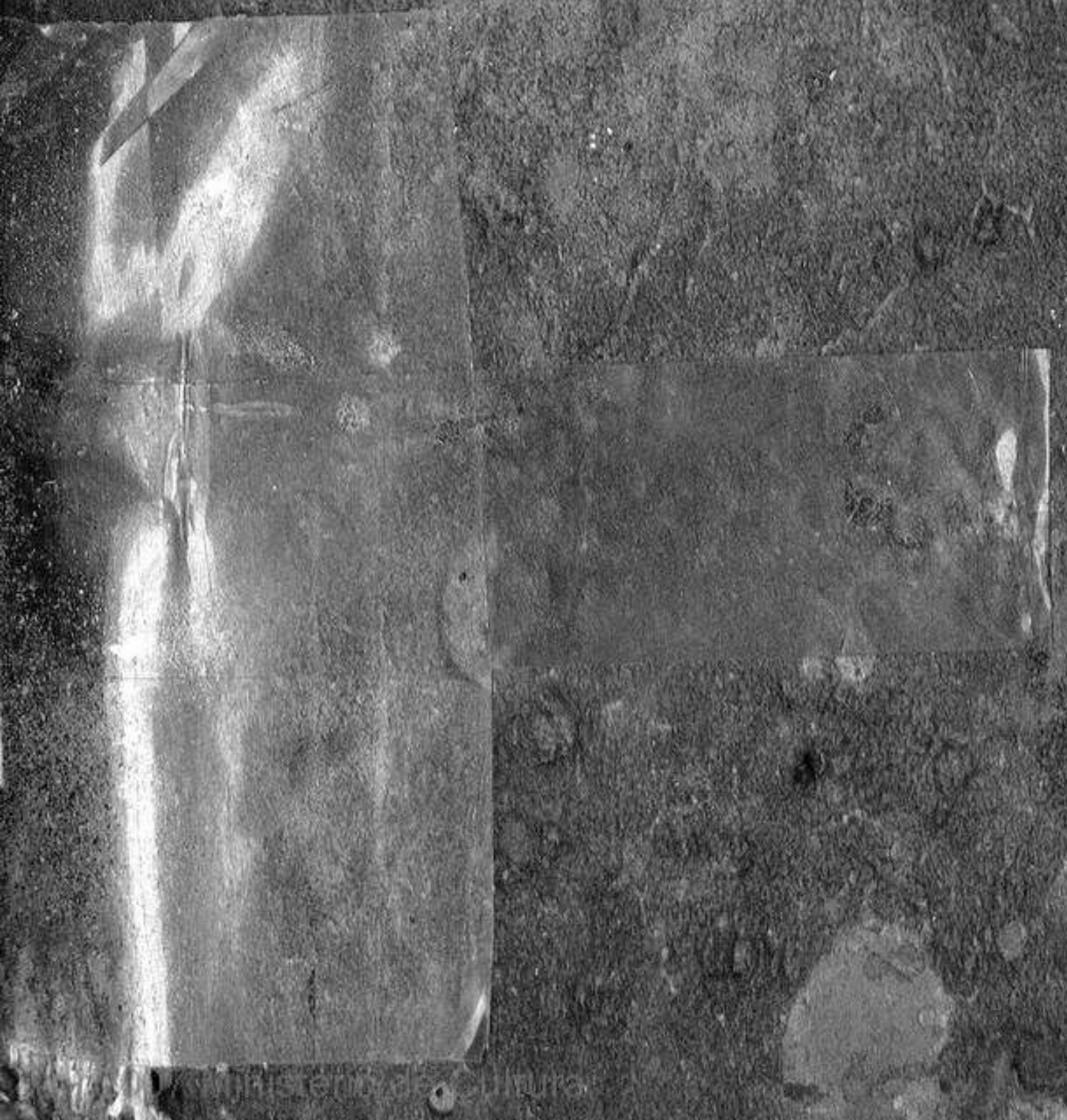

25/10
12

RELECTIO
DE SACRAMEN-
TIS IN GENERE HA-
BITA IN ACADEMIA

SALMANTICEN-
SI ANNO.

1547.

A FRATRE MELCHIORE

Cano sacra Theologiæ professore,
cathedræque primariæ
præfecto.

COMPLVTI.

Excudebant Petrus à Robles, & Fran-
ciscus à Cormellas.

1563.

THE MAHVIVS RELECTIONIS.

Samaritanus approprians alligavit vulnera eius infundens oleum & vinum Lucæ capite decimo.

PRIMA CONCLUSIO.

Sacramenta omni tempore fuisse ad salutem hominibus necessaria, quemadmodum & fidē in vnum saluatorem dominum Iesum Christū, quam eandem diuersis licet sacramentis, & olim veteres & nunc etiam nos exterius profitemur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Sacramenta vero nulla, aut naturalis, aut scriptæ legis sanare hominē potuisse, cum sola quæ in noua lege sunt à christo seruatore instituta, verè proprieque gratiam & salutē efficiant.

COMPLVTI

Excubantibus à Robles, & Fari-
cibus à Comellas.

1563

Posteriores curæ & prouerbio & experientia teste, meliores esse consueuerunt. Cū igitur in tradendis disciplinis laudabilis obtineat consuetudo, ut præter quotidianam lectionem aliquid accuratius elaboratum magistri relegant, quo velut adipe selecto, discipulorū animi vegetati, auidius ad suā quisque professionem alliciantur: factum est ut sapientissimus magister noster Canus importunis amicorum præcibus victus posteriorum cogitationum suarū primitias nobis aderet. Eæ sūt duæ relectiones Theologicæ tali viro profectò dignæ: altera de sacramentis in genere, altera de pœnitentia. In quibus nescias candide lector: vtrum magis in viro isto mirere, acumen ingenii verè theologici, non de rebus nihili (ut ferè fit) disputantis, an dicendi facundiam cum facilitate, & perspicuitate coniūctam. Nam in cæteris cum semper similis sit, nescio quo hic pacto seipsum superare videtur, adeo ingeniosè omnia discutit, dilucidè ob oculos ponit, propriè & eleganter differit, Porro si ad eum modum res theologica, natiuo suo fulgore nitida tractaretur, spes esset, fore ut omnes illius candidati breuis scopum attingerent. Ceterùm quid facias multis qui theologi vocabulum dignè

sibi usurpare videntur, si more andatarum gladium in tenebris ventilet, si artis theologicæ: quam petere instituerant obliti, Iberis interim neniis implicati, pro nihilo digladiantur? An qui eiusmodi sunt, non similes dices pro cis Penelopes, qui pedi sequarum lenociniis in ipso statim vestibulo remorati, ad arcem domine quò iter intenderant non perueniunt? Veritas nempe vna est, quæ sola vult amari, & nullo modo patitur pelicem. Sed & maiestatem & grauitatem sibi vendicat non vulgarem, illotis ad eam pedibus, si quis tentet irruere, is velut alter Ixiõ nubem pro Iunone tenebit, temeritatis suæ pœnas versatili semper rota daturus. An non Apostolus noster hos tibi videtur propriis pinxisse coloribus semper discentes, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes? tu verò vir theologe si cupis ad theologicæ veritatis desideratos amplexus compendio peruenire, neglectis ancillis quæ seruiunt cum filiis suis, lege & relege quæ tibi traditur, & libera, veritatis amator magister noster Canus. Et si munusculum hoc, quod tibi addicit non magnitudine sed precio estimandum placere cognouerit (placebit autem haud dubiè) plura deinceps (nam totus tibi dicatus est) sperare poteris.

A 2

NOLLEM equidem, viri gravissimi: novas à me res aliquas de rebus antiquissimis disputaturo hodierna die expectaretis. Nam & ubique gentium fugiēda Theologo doctrinæ novitas, quæ cum semper periculosa est, tū ferè vt vetustati, ita quoque veritati contraria, & quam nunc disputationem de sacramentis instituius maiori ex parte veterum traditione cōfistit, & in hoc celeberrimo toto terrarum orbe gymnasio illud magno pere conandum est, ne novitiis opinionibus, aut Theologiæ dignitas, aut maiorum nostrorum autoritas minuat. Quo circa si in earum rerum assertione, quas hodie sum explicaturus, quorundam fortè iuniorū placita refellero, idq; suppressis etiā, tacitisq; nominibus, quæso ne arrogantia tribuat: quin potius existimate sedulò me in id incubere, vt ne scholastica dogmata nova esse videantur, sed antiqua & nostræ religionis autorum ingenio, atque eruditione commendata. Quod si intellexerimus primam hanc relectio nē laudari à vobis laudatis viris, aut certè consilium nostrum conatūq; pbari, maiora & grauiora de incepto Christo iuuante proferemus.

Locum igitur hodierna disputatione repetendum magister ex decimo euangelii. Luc. c. desumpsit. principium aptissimum. 4. suo sen-

tentiarū libro inde daturus: vnde & nos ad vestram hanc academiam accedentes nostrarum quoque lectionum principiū dedimus. Locus autē huiuscemodi verbis continetur. Samaritanus approprians alligauit vulnerē eius infundēs oleū & vinū.

Ac Samaritani parabola quidem iuxta germanū literæ sensum in id est à dño cōposita, vt proximus quæ perinde, atque nos ipsos diligere iubemur, nō cognationis, aut sanguinis propinquitate: sed humanitatis & benevolentia coniuñctione definiretur. Homini, quippe fauciato, qui descendens ab Hierusalem in latrones incidere, nō aut Leuita, aut sacerdos ciuitatis generisq; ratione coniuñctus tulit opem: sed Samaritanus alienus à Iudæorum cōmercio quidē, sed nō ab humanitate tamen alienus. Verūm tā accuratè cōficta enarrataq; similitudo vniuersis sanctis expositoribus visa est mysticum aliū sensum inferre, iuxta quæ descendens homo in ciuitatem Hierico, humanum genus intelligitur: cui vulnerato, spoliato, iacēti, semineci post peccatum, Christus Iesus re vera Samaritanus, hoc est, custos vnicus ipse noster, naturæ etiam cōmunionem propinquus effectus, medicinas adhibuerit spirituales, quibus peccatorum omnium vulneribus mederetur. Has nos medicinas sacramēta vocamus, deq; his disputationem in genere suscepimus quinque præcipue partibus continendam.

PRIMUM enim definiemus sacramenti nomē, vt intelligant oēs quid sit id, de quo disseritur, mox ostēdemus sine fide vni⁹ mediatoris I E S U CHRISTI, quam sa-

cramenta designant, neminem fuisse salutem consecutum. Deinde monstrabimus sacramenta fuisse semper post peccatum hominis ad salutem necessaria. Quarto loco explicabimus quæ nā sacramenta hanc salutem effecerint.

Postremò colligemus id, quod explicatu difficilimum est, quo propriè discrimine sacramenta noua à veteribus separentur. Principio itaque, vt viā reliquis quæstionibus faciamus, sacramentum à plerisque definitur esse sacræ rei signum. Cui quidem finitioni multipliciter obiicitur: sic enim obiectionibus expositis facilius erit rei definite intelligentia.

Ephē. 5. Primò, coniugium in statu innocentia, erat signum rei sacræ, id est, cōiunctionis inter Christum, & ecclesiam, quemadmodum Apostolus docet, & tamen non erat sacramentum, vt nunc quidem de sacramētis loquimur, cū in illo statu, nec morbus esset, nec proinde medicina.

10. de ciui. 14. c. 20. Deinde sacrilegium Abel nō fuit sacramentū, non plus certè quàm oblatio Caim fuit tamē signum rei sacræ eius videlicet sacrificii quod & Christus in ara crucis obtulit, & nos offerimus in altari, vt in vniuersum de veteribus hostis August. tradit, igitur definitio mala. Præterea serpens æneus à Moyse in deserto suspensus, Manna item eodem loco Iudæis exhibitum, signa fuere rerum sacrarum, vt Ioan. euangelium docet. At certè non fuere sacramenta.

1. Cor. 5. Præterea agnus paschalis, autore Paulo rei sacræ signum erat, nec magis videtur fuisse sacramentum, quàm aliæ figuræ, quæ in veteri lege præcesserunt.

Luc. 7. Ad hæc verba Christi apud Lucam, remittuntur tibi peccata tua. Sacramenta

minimè fuerunt, cū tamen fuerint signum rei sacræ, id est remissionis peccatorum, quam etiā effecere. Et confirmatur: illa verba, ego te baptizo, & c. sunt sacræ rei signum ablutiois, scilicet, interioris cuius etiam sunt causa. Sed sacramenta nō sunt, nisi ita desipiamus, vt sacramentorum formas, sacramenta nuncupemus.

Præterea aqua lustralis, quam vulgus benedictam appellat, signum est rei sacræ, & signum quoque sanctificatiuum: at certum est tamen non esse sacramentum. Definitio igitur est inepta. Maior enim propositio satis probatur Alexand. Papæ testimonio in decretis suis, vbi asserit aquā sale conspersam, & diuinis precibus consecratam populum sanctificare, inquinatos mundare, insidias diaboli auertere, sanitatem corporis & animæ præstare.

Corpus denique Christi in Eucharistia contentum non est signum. Signum est enim August. finiēte, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud à se cognoscere facit. Corpus autem Christi, licet inuisibiliter sub specie panis contineatur, si ne dubio sacramentum est, nō ergo sacramentum aptè finitur, quòd sit sacræ rei signum.

His atque aliis argumentis definitionē hanc à magistro sententiæ approbatā, iuniores quidam faciliè reiiciunt, quibus nos tamen facilius respondebimus, si tria prius principia ponamus. Quæ si cuiquā non bene prouisa, & diligenter explorata videantur.

Huic illud respondere possumus: non id nos querere, vt omnibus probetur, quæ asserimus. Nam id fieri non potest, sed vt eis, qui iuxta rei naturam de qua disseritur, argumenta requirunt.

Primum itaque fundamentum est, sacramenta esse sacras quasdam cæremonias ad Dei cultum videlicet pertinentes. Nā ante omnia id sacramenti nomen præsert, quod à sacro deriuatum, Varro de lingua Latina autor est. Sacrorum autem administratio ad religionem, qua Deum colimus pertinet. Quare & sacramentum opus est religionis.

Rursum in sacramētis profiteamur nos salutem à Deo saluatore querere, id verò ad pietatem, qua Deo cultum exhibemus

De conse-
cra. dist. 3.
cap. aqua.

2. De do-
ctri. Chri-
sti. ca. 1. de
consec. di.
2. c. signū.

PRIMA PARS.

speculare manifestum est.

*Lib. de ci-
uita. Dei
10. c. 5. &
refert de
confe. d. 2.
ca. sacrifi-
cium.*

Peccata insuper, quæ in sacramentorū vel administratione, vel susceptione fiūt, virtuti religionis aduersantur, sunt enim, vel superstitiones, vel sacrilegia, ergo re-
cta ipsa sacramentorum, siue susceptio, seu administratio actus est religionis. Au- gust. demun. definit non quodlibet signū esse sacramentum, sed quod sit sacrum si- gnum.

Secundum fundamentum est, nō quod cunque sacramentum esse: sed quod ha- beat occultam, & reconditam significatio- nem. Nam vulgari sermone, tunc siue verbis seu rebus inesse dicimus sacramen- tum, cum est significatio quædam abs- condita. Mox etiam Greg. 1. questione. 1. ca. multi. ob id ait sacramenta dici, quia sub tegumento corporalium rerum diui- na virtus secretius operatur salutem. Vn- de à secretis sacris sacramenta asserit ap- pellata.

*Ephe. 5.
Col. 1.
1. Thi. 3.*

Præterea interpret noui testamenti vbi apud Græcos habetur *μυστήριον* ferè tradu- cit sacramentum. At mysterium abscondi- tam & occultam habet insinuationem, vt eodem capit. Gregorius affirmat. Non igitur est sacramentum nisi sit occulta, & condita significatio. Hinc illa vulgata do- ctrina, sacramenta rebus sensibilibus con- stare, quarum figura, scilicet occultius ad- dumbrentur res insensibiles. Sola nanque verborum expressa significatio sacramen- tum non efficeret. Sacramenta quippe si- ne verbis fuere quædam in lege tum natu- rali, tum scripta: sine rebus autē nulla fue- re sacramenta. Rerum itaque significatio- nem ratio sacramenti requirit. Atque eo fortasse Samaritanus hic noster oleum, & vinum res materiales, ac visibiles exhi- buisse legitur, verba exhibuisse non legi- tur.

*Epist. 23.
ad Boni. e
piscopum.*

Hinc etiam illud est, quod Augustinus tradidit, oportere res, quibus sacramenta constant, imaginem, & similitudinem ge- rere earum rerum, quarum signa & sacra- menta esse dicuntur, verbi gratia baptis- mus lauat, ideo completur in aqua, Eu- charistia reficit, ob idque panis & vini speciem accipit: vnctio fouet, idcirco mi- nistratur in oleo: in pœnitentia demū sub aperta forma iudicii, vbi & testis, & reus, & iudex, & accusator inducitur, iudiciū

illud interius licet agnoscere, quo ab inui- sibili iudice reus, vel absoluitur, vel liga- tur. Ita in cæteris sacramētis inueniemus mysticam sacramentorum significationē, quadam imaginis & figuræ proportione consistere.

Tertium fundamentum est, sacramen- ta esse signa sanctificationis practica, quæ scilicet, ipso vsu adhibentur ad sanctifican- dum. Nam cum sit duplex signum sancti- tatis, alterum speculatiuum, vt nomen san- ctum, vel sanctificans: alterum practi- cum, quod non solum significat san- ctificationem, verū & exhibet, vt baptismus exterior, sacramentum non signum speculatiuum, sed practicum est.

Id verò ex eodem cap. multi cum pri- mis habetur vbi Grego. ait, sacramenta di- ci, quod sub tegumento corporalium re- rum diuina virtutis secretius salutem ope- retur.

Item nisi ita esset, plura in noua lege essent quàm septem sacramenta quando- quidem sacrarum rerum signa speculati- ua plura sunt.

Præterea in sensu, quo scholastici dispu- tant de sacramentis, spirituales & sacras medicinas intelligere cogimur, quæ nisi signa practica, & sanctificatiua sint, intel- ligi nulla ratione possunt.

Est igitur sacramentum, vt hæc tria si- mul principia complectamur, sacrum & occultum signum ad sanctificandum insti- tutum. In quem sensum illa definitio est optima, sacramentum est sacræ rei si- gnum.

Quare ad primum argumentum facil- limè respondetur, matrimonium nec in statu innocentie, nec in alio vnquam ante euangelium tempore fuisse sanctificati- uum, vnde nec fuit sacramentū, nisi latissi- mē quodlibet mysterium sacramentum, vocare velis, quod vt modo diximus, in- terpres noui, ac veteris testamenti sepius facit. Quo significato nunc de sacramen- tis minimè disputamus, sed cum concilio Floren. à sacris aliis sacramenta distingui- mus, vt peculiariter ad sanctificandū ho- mines instituta.

Responderi quoque potest, matrimo- nium nec in statu innocentie, nec in lege nature, aut scripture signum fuisse sacrum & re

& religiosum, quippe cum non esset opus diuini cultus, sed magis ciuili humanusq; contractus in naturæ solùm vel propagationem, vel remedium institutus: at in lege noua simul, & sanctificatiuũ, & sacrum est vt cætera religionis Christianæ sacramenta. Nec in præsentia vertere in quæstionẽ volumus, an matrimonium, quod vel per procuratores, vel etiam ab ipsis coniugibus sine ecclesiæ ministro, sineque aliqua religionis cæremonia profanè contrahitur, sacramentum sit. Tametsi vocari in dudum iure fortasse potest. Nam eiusmodi contractus, quod iam insinuauimus, pure ciuili est, nec aliqua ex parte opus religionis sacrum: quare non est sacramentũ. Deinde quia cum sine sacerdote, vel per procuratores, vel per literas, vel aliter quocunq; modo fideles contrahunt non se existimant esse sacrilegos si non sint in gratia, quo tempore contrahunt. At si sacramentum conficeretur procul dubio sacrilegi essent. Præterea quia recipere sacramentũ vnus pro alio nõ potest, ergo quod per alios contrahitur non est sacramentum. Præterea vt concilium Floren. definit, omnia sacramenta tribus constant, materia, forma, ministro, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. At cũ matrimonium sine sacerdote, aut ministro ecclesiastico contrahitur, vnum reuera deest, non igitur conficitur sacramentum, sed de huiusmodi quæstione alio loco fusius & copiosius differemus.

Ad secundum respondeo sacrificium fuisse duplex in lege, tam naturali, quàm scripta. Alterum ad protestandum Deum rerum esse auctorem ac dominum, & huiusmodi non erat sacramentum. Tametsi illius sacrificij signum erat, quo religio nostra Deum vnice colit. Alterum verò in id factum est, vt Deus mortalium culpis infensus placaretur, quod erat vtique sacramentum. Videtur autem sacrificium Abel prioris generis fuisse, quoniam munus solùm fuisse perhibetur, sicut & oblatio Cain. Quare non fuere sacramenta, quæ à generalibus sacrificiis concilium Floren. discernit.

Ad tertiuũ, serpens æneus & manna signa sacra non fuerunt, licet rerum sacrarum fuerint significatiua. Nec enim aut ere-

ctio serpentis, aut manna vsus in id fuit, vt Deo religionis cultus exhiberetur.

Vtriusq; prætere rei vsus erat in effectum aliquem corporalem. Serpens nãque non fuit erectus ad sanctificandum animum, sed ad sanadum corpus. Nec manna præstitum Iudæis est ad sanctitatem ipsius, sed ad facietatem carnis. Non igitur fuere signa practica sanctificationis, ac proinde nec sacramenta. Quanquam intelligetes huiusmodi rerũ futurarum mystica signa per fidem rerum, quas credebant, iustificabantur: omnes enim eandem escam spiritualement manducauerunt, & eundem potum spiritualement biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, 1. Cor. 10. vt Apосто. in priore ad Corin. epistola testatur.

Ad quartum, quibusdam agnus paschalis non videtur fuisse legis veteris sacramentum, quod in illius esu nullus vsus sanctificationis apparet. At D. Tho. multo aliter intellexit. Quẽadmodum in lege noua alia sunt sacramenta directè parata, & instituta ad mundandum, ac sanctificandum homines, vt baptismus, & pœnitentia. Alia verò supponunt iam esse mundos, danturq; in vsum sanctificatorum. Sic in veteri lege agnus paschalis sacramentum mũdorum fuit, nempe quem nisi sanctis, & mundis edere non licebat. Atq; id circo non fuit opus, vt immundos sanctificaret, sed sat fuit adhiberi ad consummationem legalis sanctitatis, quam quidem habere nemini contingebat, nisi agnus paschalis ederet: quod si cui ratio hæc subtilior videatur, quàm vt cõmuni sensui possit accommodari, credat agnum paschalẽ non in memoriam solùm Aegyptianæ redemptionis immolari, sed etiam pro peccatis Israëlitici populi, sicut eucharistiæ sacramentum, & signum commemoratiuũ est præteritæ redemptionis, & pro peccatis fidelium immolatur. At sacrificiũ pro culpis oblatum, quod retro iam diximus, sacramentum erat.

Ad quintum, patet verba Christi non pertinuisse ad ritum aliquem religionis, sed tantum explicasse diuinam potestatem. Nam eadem loquendi forma Dominus dixit, surge & ambula, fides tua te saluũ fecit, & alia eiusmodi, quæ passim repe-

P R I M A P A R S

ries apud euangelistas. Imò verò non existimauerim verba illa fuisse quasi instrumentum, quo Dominus ad sanctificationem vteretur, quod tamen esset necessarium, vt ibi esset sacramentum. Rursum & manifestam etiam habent significationem, nec gestum ibi fuit quidquam, quod sub rerum corporalium imagine occultum mysterium insinaret, quapropter nullum fuit eo loco sacramentum.

Atque inde confirmatio addita facile solueretur. Si enim nouæ legis sacramento sola verborum expressa significatio esset, non esse propria ratio sacramenti. Tametsi dicere quoque possumus signum partiale sanctificationis esse quidem partem sacramenti, nò autem esse sacramentum, hoc est signum integrum sanctitatis, quod videlicet in noua lege materia formaque constat rebus, & verbis. Quo fit, vt cum artificiosum compositum esse sacramentum videatur, non pro forma verborum accipiendum sit, sed pro materia potius rerum sensibilibus: quemadmodum vasis, aut statuæ vocabulum non pro forma artis accipimus, sed pro materia habente formam.

3. p. q. 65.
arti. 5. ad.
6.
Ad sextum, aliorum solutionibus prætermisissis, quæ nisi me opinio fallit, non sunt idoneæ, respondeo, cum D. Thom. aquam benedictam non esse signum sanctificatiuum, etiam si non pœnas culpârû modò: sed, id quod mihi probabilius est, culpas quoque veniales remittat. Nam quemadmodum illæ cæremoniæ sacræ, quæ præparant quidem ad baptismi sanctificationem, at non sacrant tamen suscipientem vt exorcismus, sacramenta dici nò possunt: possunt autè vocari sacramentalia quasi sacramentorum ipsorum sanctificantium præparationes, sic aqua benedicta & cætera eiusmodi, quæ peccata solum venialia delent: quoniam sanctitatem præstare nequeunt, sacramentalia sunt, nò sacramenta.

Sed obiicis, ergo confirmatio non est sacramentum, vt quæ baptismo adiuncta ipsius effectum perficit. Negò consequentiam, quia effectus proprius confirmationis sine collatione gratiæ, per quam est vera sanctificatio præstari non potest, & idè omnino est in reliquis ecclesiæ sacramen-

tis, remissio autem venialium, qui est effectus aquæ benedictæ sine collatione gratiæ, & sanctitatis confertur. Effectus præterea aquæ benedictæ in sacramento pœnitentiæ est, vnde sacramentale, quod additur annexum sacramento pœnitentiæ est, quod videlicet integrum suum effectum non habuit. At effectus confirmationis proprius in sacramento baptismi non est, siue in alio quidem sacramento. Quare non est sacramentale, quasi alicui sacramento secundariò coniunctum, sed est per se verum perfectumque sacramentum. Quæ vel maximè ratione eorum error fit manifestus, qui sacramento vñctionis extremæ remissionem venialium, tanquam effectum proprium assignauerunt, quod si esset, certè vñctio non esset sacramentum, sed sacramentale quiddam.

Quod autem Alexander asserit aquam consecratam populum sanctificare, purgare, sanare, forsam intelligendum est nò solum de aqua ista vulgari, qua in remissionem venialiû aspergimur: sed de aqua etiam ad baptismum populi paranda, quæ prius etiam sale conspergitur, & diuinis precibus consecratur: confert enim summus pontifex elementa, quæ Christi religio in suum vsum vèdicare solet cum iis, quorum fuit olim vsus in veteri testamento, docetque maiorem nostris inesse vim sanctificandi, purgandi, sanandi, quæ veteribus. Quod si cui hæc nostra intelligentia displicet, quæ tamen vt linum lino ita facile antecedentibus consequentia necit, is tale habeat respòsum, aquam sacrâ, & benedictam sanctificare, & purgare secundum quid, eò quod peccatorum pœnas soluit, culpas item veniales. Nunquam verò simpliciter, & absolutè sanctificat, quod ratio sacramenti requirit. At si hinc colligas legis veteris nulla fuisse sacramentalia, quæ videlicet neminem sanctificabant, huic nos argumento suo postea loco respondebimus.

Ad postremum verò nunc dicitur, aliud esse sacramentum tantum, aliud esse simul, & rem sacramenti & sacramentum, vt cap. cum Marthe, de celebratione missarum Innocentius tradit: hinc igitur nos definimus sacramentum tantum, quod oportet esse sensibile. At quod simul est res, & sacramentum satis habet si sit signum in-

gnum intelligibile : vt character signum est spirituale , quo sumus interius consignati , & corpus Christi signum est intellectuale corporis mystici , hoc est ecclesiasticæ unitatis , qua significatio- ne & corpus Christi , & character appel- latur sacramenta. Diuus tamen Augu- stinus dicit esse figuratum sermonem , cum corpus Christi vocat sacramentum : nam rerum similitudines nonnunquam rerum ipsarum , quarum sunt signa vo- cabula accipiunt , vt in Apoca. Agnus , qui occisus est ab origine mundi , id est , agnus signatus ab origine mundi , vt & Augulti . siue quis alius fuerit eius ope- ris autor. Homi. 10. in Apoc. legit , & ad Rom. 6. Consepulti enim sumus cum il- lo per baptismum , & primo ad Corinth. 10. Petra autem erat Christus : eodem , in- quit , modo sacramentum corporis Chri- sti , corpus Christi est : & sacramentum sanguinis , sanguis est. Ac de prima parte satis nobis fuerit disputatum.

SECUNDA PARS.

SEQVITVR al- tera , vbi differen- dum est , an fides Chritti saluatoris nostri fuerit in o- mni lege ad salutem necessaria . Et pro parte quidem nega- tiua illud est præcipuum argumentum , quòd in lege naturæ satis erat credere Deum esse , & esse remuneratorem in- quirentium se , vt Apostolus ad Hebræos , 11. videtur astruere , fides igitur vnus mediatoris , qui , scilicet , Deum placaret , saluaret homines , non erat neces- saria.

Præterea , non in lege naturæ modò , verum etiam scripturæ satis ad salutem e- rat seruare mandata , iuxta id , quod Do- minus ait : Si vis ad vitam ingredi serua mandata . At decem mandata legis , de quibus sermo erat naturali ratione conti- nebantur , non ergo ad salutem erat fides vnus mediatoris necessaria.

Pro parte verò affirmatiua illud Apo- stoli testimonium est , vnus Deus , vnus me-

diator Dei , & hominum homo Christus Iesus . 1. ad Tit. 2.

Volumus hic nos , quasi Troianum bel- lum gemino ab ouo , huius argumenti materiam exordiri , indeque disputatio- nem inchoare , an videlicet homines in statu innocentiæ , vel etiam angelos via- tores contingere potuerit sine Christi fide salutem habere. Nam alienum est , hoc à præsentis disputatione , & ab insti- tuto huius diei prorsus remotum , non enim hoc sanè loco in fidei quæstionem incurreremus , nisi sacramentorum ra- tio postularet. Etenim cum sint sacra- ta omnia , quædam fidei in Christum pro- testationes : non aliter commodè potui- mus sacramentorum necessitatem defini- re , nisi prius statuissimus quousque Chri- sti fides sit , fueritque mortalibus necessa- ria. Nam sacramenta mortalium sunt me- dicinæ.

Itaque , vt ad huius quæstionis caput recurrat oratio , dupliciter potest intelli- gi fides Christi , & implicita & explici- ta. Nempe Christiani explicitè in Chri- stum Deum , & hominem credimus . At qui credidit olim deum humanæ salutis procuratorem per aliqua media morta- les in vitam eternam reparaturû , is Chri- sti fidem habuit implicitam.

Prima igitur conclusio sit , non fuit fides Christi explicita semper ad salu- tem in omni lege hominibus necessa- ria.

Hanc & magister . 3. distinctione . 25. & communis tenet theologorum cõsensus . Eandem habet Diuus Augustinus contra Faustum , libr. 19. cap. 14. Ino & Aposto- lus ad Galat. 3. eandem , nisi ego cæcutio , videtur confirmare , cum ait , conclusit scriptura omnia sub peccato , vt promif- sio ex fide Iesu Christi daretur creden- tibus . Prius autem quam veniret fides , scilicet , euangelica , sub lege custodieba- mur conclusi in eam fidem , quæ reuelan- da erat . Satis ergo erat fides implicita Ie- su Christi ad illius veteris populi , salutem , populi in quâ in eâ fidem cõclusi , quæ tẽ- pore gratiæ erat manifestius eplican- da : multò igitur minus fides Christi ex- plicita in lege naturæ ad salutem require- batur.

Secunda conclusio , fides Christi redem-

SECUNDA PARS

redemptoris saltem implicita fuit semper post lapsum hominibus necessaria. Hanc citra fidei periculum negare non licet, quam utique auctores imprimis grauisimi confirmant, quorum testimonia infirmare nulla ratione possumus. Hieronymus in. 2. c. epistolę, ad Gala. super ea verba, scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, admonere, inquit, debemus sanctos, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham vidit dię Christi, & lætatus est. Et Moyses maiores diuitias extimauit, thesauro AEgyptiorũ, improprium Christi, aspiciebat enim in remunerationem. Et Esaias vidit gloriam Christo, vt Ioan. Euan. commemorat. Et Iudas de omnibus generaliter. Item in. c. 4. eiusdem epistolę: Hæres iste paruulus, qui nihil difert à seruo, sed sub tutoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre totum humanũ genus, inquit, vsque ad aduentũ Christi significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam nec dum nati moriuntur, ita & omnes, & hi, qui in aduentu Christi nati sunt, in secundo Adam viuificantur. Iste intellectus ecclesię catholicę conuenit, quæ & veteris, & noui testamenti vnã asserit prouidentiam, nec distinguit in tempore, quos conditione sociauit. Omnes ædificati sumus super fundamentum Apostolorum, & prophetarum continente nos angulari lapide Iesu Christo, omnes vnus panis sumus, & duo consensimus super terram. Et quomodo nos super prophetas fundati sumus, ita & patriarchę in Apostolorum fundamine constiterunt, hætenus Hieronymus.

Præclara certæ, & tali viro digna interpretatio. Quemadmodum enim paruulus heres idem est & adultus, sic populus ille antiquus, & hic nouus eadem fide, & religione contentus eadem quoque ecclesia est. Ac sicut in paruulo implicitè continetur, quod postea explicatur in adulto, ita fides illa antiquorum paruula fuit, & vi sua continebat implicitè quod deinde crescens habuit explicitè.

Diuisus item Augustinus hanc sententiam frequentissimè repetit, li. primo contra duas epistolas Pelagianorum. c. 21. &

super Ioan. tracta. 45. & episto. 157. quæ scribitur ad Optatum, vt multa alia loca prætermittam. Illa sit fides salua, inquit, qua credimus nullum hominem siue maioris, siue paruulę quamlibet, & recentis ætatis liberari à contagione mortis antiqũe, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Christum Iesum. Cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide, etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, in carne crediderunt esse venturum. Eadem namque fides est & nostra & illorum. Quoniam hoc crediderunt illi futurum, quod nos credimus factum, & sacramenta quidem potuerunt esse pro temporum diuersitate diuersa, sed ad vnitatem tamẽ eiusdem fidei concordissimè recurrentia. Proinde cum omnes iusti, siue ante incarnationẽ, siue post incarnationem Christi, nec vixerint, nec viuant, nisi ex fide incarnationis Christi: profectò quod scriptum est, non esse aliud nomen sub cœlo, in quo nos oporteat saluos fieri: ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est: hætenus August.

Grego. quoque Homi. 16. in Ezechielem in huius rei figuram etiam asserit, turbas, quæ præcedebant, & sequebantur, vtræque pariter acclamasse filio Dauid osanna in excelsis. Possem æquidem testimonia proferre in huius rei confirmationem sanctorum aliorum, sed ne multa, proferre satius est sacrarum testimonia literarum, in quibus illud primum est quod habetur. 2. ad Corinth. quarto habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur.

Secundum verò habetur. 1. ad Corinth. 10. Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potũ biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: Petra autem erat Christus.

Tertiũ ad Rom. 5. sicut per vnus delictũ in oēs homines in cõdemnationem, sic & per

per vnius iustitiam in omnes homines iustificationem.

Postremum idemque grauissimum, ad Ro. 3. quo cætera, & explicantur, & confirmantur. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorum per fidem ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi: vnus est enim Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Et causa est in promptu, non enim possent peccatores abiecto peccato deo reconciliari nisi crederent se peccatorum veniam gratia diuina posse consequi. Nec sciret homo iustitiam, & salutem quærere, nisi vnde petenda esset agnosceret. Semper ergo necessarium fuit credere Deum esse hominum iustificatorem, ac saluatorem, quo videlicet prouidente salutis remedia erant humano generi comparanda: hac verò fide implicitè credebatur in Christum, per quem Deus erat iustificaturus, seruaturusque vniuersas nationes.

Tertia conclusio, fides Christi explicita post euangelii diuulgationem, est ad salutem cuiusque hominis necessaria, in cuius confirmationem testimonia sanctorum retro citata, non tam idonea sunt, quàm ego desidero. Indiscriminatim enim asserit neminem, nec pusillum, nec magnum, aut in noua, aut in antiqua lege sine Christi fide potuisse saluari. Cùm igitur veteres sine fide explicita Christi salutem fuerint assecuti ex sanctorum testimoniis, vt videtur, confirmare non possumus fidem explicitam esse nunc temporis necessariam. Atque hoc argumentum nonnullos omnino commouit, vt tertiam conclusionem inficiarentur. Illud etiam, quòd præceptum de fide Christi potest inuincibiliter ignorari, Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Ergo & potest quis saluari sine explicita fide Christi, faciendo aliter quæcunque lex naturæ præscribit, & confirmatur: quia potest quis in nemoribus, vel in syluis educari, quo nullus prædicator accedat, nec tamen fidem Christi habere potest sine

prædicante, ad Rom. 10. Ergo per fidem implicitam Christi, sicut in lege naturæ saluabitur.

Confirmatur deinde, quia statim à Christi passione, illi ad quos euangelium non peruenerat seruabantur, vel in lege Moyse, vel in lege naturæ. Ergo & nunc ij, ad quos nondum peruenit euangelii prædicatio, verbi gratia, Indi, nam eodem penitus modo, sicut illis non fuerat Christus annunciatus, ita & apud hos non est in vulgatum euangelium.

His tamen non obstantibus: tertia illa conclusio vsque adeò certa est, vt eam negare non periculosum modò, verum etiam erroneum sit, hereticum dicerem, nisi modestius esset ecclesiæ definitioni huius vocabuli notam derelinquere. Id ego statim ostendam, si prius tamen discrimen inter fidem veteris, & noui testamenti, vt videlicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita certis documentis declarauero. Primùm igitur Diuus Augustinus libro. 19. contra Faust. capite. 14. Antiqui iusti, ait, sacramentis suis intelligebant venturam prænunciari reuelationem fidei, ex qualibet adhuc operta, & abscondita etiam ipsi viuiebant. Et infra, tunc ergo occulta erat fides. Nam eadem credebant, eademque sperabant omnes iusti, & sancti, etiam temporum illorum. Nunc autem reuelata est fides, in quam conclusus erat populus quando sub lege custodiebatur. Ecce Augustinus testimonio Pauli ad Galat. 3. Id probat, quod assumpsimus discrimen esse veteris, & nouæ fidei.

Præterea: idem Apost. vt antè iam vidimus ad Galat. 4. comparans fidem illius veteris populi fidei, populi noui illam paruuli vocat, hanc grandioris iam viri, & ne longum faciam capit. 1. epistolæ ad Coloss. circa finem. cap. 3. epistolæ ad Ephesios circa medium, toto denique cap. 3. epistolæ posterioris ad Corin. hoc discrimen insinuat.

Illud itaque iam quod instat agamus, probemusque fidem Christi explicitam post euangelium pro vulgatum esse ad salutem necessaria. Id verò primùm ostenditur ex Marc. cap. vlti, Prædicate, ait, euangelium omni

SECUNDA PARS

omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Vbi Bernardus ad Hugo. epist. 77. diligenter aduertit, non esse dictum, qui non baptizatus fuerit condemnabitur, sed qui non crediderit &c. Vt maior quedam necessitas fidei in euangeliū, quam baptismi prescriberetur: fit enim, vt sine baptismo quis saluetur, cum scilicet baptismi suscipiendi non est facultas: at credendi euangelio tanta necessitas est, vt omni euentu, qui non crediderit condemnatur.

Itē Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filii Dei & infra. Qui credit in filium habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam. Et tamen si non est medium ad salutem necessarium, cum possit inuincibiliter ignorari, vt nunc ex doctrina cōmuni supponimus, potest quis esse incredulus filio, hoc est credere filium non esse Deum, & in hoc errore saluari. Et. c. 6. Omnis, qui audiuit à patre, & didicit venit ad me. Si autem quis seruetur, audiuit à patre & didicit, ergo venit ad Christum. Et. c. 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit pascha inueniet. Et. c. 14. Vado parare vobis locum, & quò ego vado scitis, & viam scitis dicit ei Tho. Domine nescimus quo vadis & quomodo possumus viam scire: dicit ei Iesus. Ego sum via & veritas & vita, nemo venit ad patrem nisi per me. Et. capit. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, vtrunq; igitur medium est nunc ad salutem necessarium, & cognoscere Deum, & cognoscere quem misit Deus Iesum Christum, vt scitè diuus Chrysostomus interpretatur.

Præterea, referente Luca Act. 10. c. Angelus Cornelio viro iusto, ac timēti Deū, ait, mitte, & accersē Simonem, ille dicit tibi quid te oporteat facere. Quæ verba tractans Aug. lib. de prædest. sancto. c. 7. non sine fide Cornelius orabat. Nam quomodo inuocabat in quem non crediderat, sed

si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apo. Petrus, qui videlicet illi diceret, quæ oporteret audire, ille inquit, dicit tibi quid te oporteat facere. Et custos carceris quoque apud eundem Lucam Act. ca. 16. Quid ait, oportet me facere, vt saluus fiam? At illi Paulus & Silas dixerunt crede in dominum Iesum.

Præterea, Apo. ad Ro. c. 10. eandem sententiam docet in hæc verba, si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit à mortuis saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: dicit enim scriptura. Quicumque inuocauerit nomē domini saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt eum, in quē non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? & infra. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbū Christi. Sed duo nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorū &c. vides quemadmodum inuocationem Domini, quæ fuit semper in omni lege necessaria, ad inuocationem nominis Christi deflexit Apo. Quæ videlicet nunc opus est, cum iam in omnem terram exiuit apostolica prædicatio.

Quòd si cui testimonia hæc videntur infirma, huic nos illud obiciemus, quod Philosophus quidam magni nominis sapienter scripsit, ineptum esse exactam vbique demonstrationem efflagitare. Nam si sacrarum literarum testimonia in hanc rem essent manifesta, qui negasset eum nos non temeritatis & erroris, sed heresis nota inuideremus.

Habemus præterea symbolum Athanasii, cui nemo sanè catholicus refragabitur Necessarium est, ait, ad æternam salutem, vt incarnationē domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Et tandem hæc est fides catholica, quam nisi quis fideliter crediderit, saluus esse non poterit.

Præterea. c. firmiter de summa Tri. & si. catho. vna est fidelium vniuersalis ecclesia extra quā nullus omnino saluatur, sed ille, qui viuit, aut in lege Moyfi, aut in lege naturæ, ignorans fidem Christi, non est pars vnius ecclesiæ catholicæ, ergo non saluatur. In concilio quoque Florent. sub Eug. 4.

Arist. 1.
Eth.

Eug. 4. idem explicatius habes Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit, nullos extra catholicam ecclesiam exeuntes, nec Paganos, nec Iudæos, nec hereticos, nec schismaticos æternæ vitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros, nisi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati, tantumque valere ecclesiastici corporis vnitatem, vt nemo quantascunque elemosynas facerit possit saluari, nisi in catholicæ ecclesiæ gremio & vnitatem permanserit. Idem ferè habes extra de hæretic. cap. 3, & in extraua. vnam sanctam de maiori & obe. Huc etiam pertinet Hieronymi testimonium. 24. q. 1. c. quoniam vetus, & Cypriani. cap. loquitur & c. alienus, & August. c. firmissimè. 15. q. 1. & multa alia, quæ refert Cardinalis Turrecrem. lib. 1. ecclesiasticæ summæ. c. 21. Errant igitur, qui noua iam diuulgata lege salutem eternam cuiquam sine explicita fide permittunt. Atque hic error quam longè serpat, non vident. Concedant enim pariter necesse est, sine baptismo in reuel in uoto suscepto introitum in regnum cælorum. Conci. Trid. sess. 6. repugnante in decret. de iustifi. impii. c. 4. Imo repugnante euangeliio, cum ait, nisi quis renatus fuerit & c. Quod si adultis ea media nunc satis sunt, quæ erant ante legem Christi, non equidem video qua consequentia paruulis remedia legis naturæ, & scripturæ fuerint reuocata: aut fateantur igitur paruulos, cum non adest facultas baptismi saluari, quod ecclesia Christi non admittit, aut, quod nos facimus, negent: adultis sine euangeliio fide salutem.

Dicant etiam mihi, quibus contraria sententia placet, an Iudæi, ad quos euangelium non peruenit, seruantes legem Moy si saluentur, an non? Si nō, habetur id quod volumus: si etiam, quid ergo præscripta cōcilio Florentini definitio præstat? quid & illa rursus, in quam catholici conuenimus, legalia post euangeliio diuulgationē, sine interitu seruari non posse, & omnes eiusmodi obseruatores à Christo alienos, & æternæ vitæ minimè fieri posse participes nisi aliquando ab his erroribus respiscant.

Ad primum verò argumentum, quo tertia hæc conclusio vertebatur in dubium, nego equidem consequentiā. Aliud enim

est quod excusetur quis à peccato nō credendi in Christū, aliud quod sine fide Christi vitæ eterne beneficium consequatur, vt D. Tho. 22. q. 10. disertè nos docuit.

Condemnabuntur igitur illi, non quia nō crediderunt in Christum, cum non sit illis euangelium annunciatum, sed propter alia contra legem naturæ peccata. Quod si singuas eiusmodi legem naturæ seruare, respondet Diu. Thom. 3. distincti. 25. q. 2. artic. 1. questione, 1. 1. & 2. & artic. 2. q. 1a. 2. quod si quis faciat quod in se est, huic Deus prouidebit, vel per hominem, vel per angelū, si opus fuerit, & si queras unde hæc tam extra ordinaria prouidentia, certè: præterquam q̄ ratione constat, nec enim Deus deficit in necessariis: sacris etiam literis traditur. Act. 8. Angelus rapuit Philippū ad Eunuchum virū religiosum. Et c. 10. Angelus apparuit Cornelio viro timēti Deum, facienti elemosynas, & oranti. Et c. 16. habes extra Macedonum. Et Ioan. euangeliio, c. 1. Cum dixisset erat lux vera, quæ illuminat omnē hominē veniētem in hunc mūdū, dedit, inquit, eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius. Et. cap. 12. Cum dixisset Dominus, ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum: respondissetq; ei turba, quomodo dicis oportere exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? dixit eis Iesus. Ambulate dū lucem habetis, vt nō vos tenebræ comprehēdant: dū lucem habetis credite in lucē, vt filii lucis sitis: ego lux in mundum veni, vt omnis q̄ credit in me, in tenebris nō maneat. Sicut in lege naturæ faciēti quod in se erat, & seruanti naturæ legem Deus præsto erat ad reuelandum supernaturalia sine quorum fidei saluari nō poterat. Sic in noua lege præstanti, quod in se est lux euangeliio refulgebit, quā qui non habet, manet in tenebris, an videlicet iustitiæ sol Christus dominus non illuxit. Et hinc patet responsio ad priorem confirmationem.

Nam ad posteriorem respondetur aliā esse rationem post euangeliio plenam inuulgationem, atque antea erat. Siquidem dū adhuc euangeliū vulgaretur, licitum erat Paulo Timotheum circūcidere, purificareq; sese iuxta legis antiquæ præscriptū cum ceteris Iudæis, quæ tamen eadem nūc

B face-

SECUNDA PARS

facere superstitio proculdubio esset. Item adhuc euangelij prædicatione corrente pueri eorum, ad quos euangelium non peruenerat saluabantur in legis naturæ sacramentis, at nunc temporis nihil catholici recipimus. Abstinerere à sanguine, & suffocato, principio euangelicæ prædicationis non licuit modo, verumetiam necessarium fuit Act. 15. dicitur. At nunc qui ea seruaret, Iudaicæ superstitionis merito condemnaretur. Sic ego & sine fide explicata à principio statim apostolicæ prædicationis homines seruari poterant, nunc seruari non possunt. Quod Act. 8. 10. & 16. iam cœpit explicari, dum peculiaris illa, & noua salutis procuratio per insolita media describitur. Nec tamen ego is sum, qui definire valeam quando primum incœpit illud tempus, quo euangelij plenaria prædicationis absoluta est, cum videlicet remediis antiquis penitus abolitis sola euangelicæ legis remedia pro vtrisque, & adultis & paruulis remanserunt. Sed id tamen statuere sine dubitatione possum neminem, cui fides Christi explicata desit posse nunc temporis salutem adipisci.

At enim cum dupliciter intelligatur salus altera æterna, ad quam iusti post hanc vitam venient: altera qua in præsentia sanantur homines à peccato, vel originali, vel actuali, facile nobis tribuent viri docti, sine fide Christi nulli vnquam mortalium æternam concessam esse salutem, illud tamen etiam num à doctis hominibus in dubium reuocatur, an sine Christi fide possit homo à culpa sanari.

Afferunt autem ad noui dogmatis confirmationem, D. Tho. primum auctoritatē. 12. q. 89. arti. 6. vbi tenet esse non posse veniale peccatum cum solo originali.

Quod idem Innocentius superius supponit in cap. maiores extra de bap. §. sed adhuc quæritur. Et concil. Florent. in decreto de vnione Græcorum inquiens. Illorum autem animas, qui in peccato mortali, vel solo actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Huius verò conclusionis causam Diu. Thom. eam reddit, quod cum vsum rationis habere puer cœperit, primum quod illi cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso. Et si quidem se ordinauerit ad debitum finem, per gratiam consequetur re-

misionem originalis peccati. Si verò non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est, hætenus ille.

Ex his D. Tho. verbis ratiocinantes, fieri potest inquiri, vt primo tempore vsus rationis puer non modò Christum, sed ne Deum quidem agnoscat, vt pote apud barbaros sine vlla religione notitia ve. diuini nominis educat. Is ergo, vt faciat quod in se est, satis erit si se conuertat in honestum finem naturæ ratione comprehensum. Sed tunc ille mortaliter non peccat, cum benefaciat pro ætate, & institutione, quam habet, nec est in solo originali, vt D. Thoma. auctore nos habemus, ergo cōsequetur gratiam sine cognitione Dei, ac proinde sine fide Christi.

Præterea, quoniam hæc vrgere angustius volumus, vt D. Tho. 22. q. 1. art. 1. docet, infidelitas nullum peccatum est in iis, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoscat itaq; puer prima deliberatione aliquid esse honestum, aliquid contra turpe, statuaturq; sese honestam viuendi rationem sectaturum, inhonestam repudiaturum, quemadmodum de Hercule in somnio, ferunt fabule. Iam quæro num ille peccet? Minimè verò gentium, non enim peccatū infidelitatis, vt ex illa. q. 10. patet, nec peccatum omissionis cum conuertat se in honestum finem, quantum ei per scientiam, & ætatem licet. Est igitur in gratia, si Diu. Tho. autorem sequimur.

Præterea, vt vrgentius idem instantiusq; premamus, fides ex auditu est, auditus autem non est sine prædicante, quod Apostolus ad Roma. cap. 10. tradit. Non ergo potest puer statim à principio vsus rationis fidem habere sine prædicatore, at nō est præsto, vt supponimus prædicator, q in ipso videlicet temporis articulo credenda proponat, ergo iuxta D. Th. sententiam, puer ille citra fidei actum iustificabitur? Faciamus in super, vt primus actus pueri vtenis ratione sit velle accipere baptismum: quia, scilicet, vidit pueros alios a sacerdote baptizari, cuius rei exemplum habes. 10. hysto. eccle. lib. cap. 14. referturq; à gratia. 1. q. 1. cap. spiritus sanctus de pueris baptizatis ab Athanasio puero. Tunc ergo cum baptizatus non ponat obiciem, recipit

pit gratiam, recipit autem sine fide. Nihil ergo vetat, vt homo citra fidem iustificetur.

Præterea, in quocunq; temporis pūcto atque momento potest homo iustificari, sed non in quocunq; potest cognoscere Deum secundum ordinariam, & moralem potestatem. Igitur sine Dei, & Christi fide possumus à peccato sanari, ac remissionē peccatorum consequi.

Adde huc quòd vt Apосто. ad Roma. 2. dicit: Gentes, quæ legem nō habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt: qui ostendūt opus legis scriptum in cordibus suis. Sed factores legis iustificabūtur, vt eodē cap. Apo. ait, ergo sola cognitione naturali potest homini obuenire iustificatio: vnde & D. Tho. in commentariis super hunc ipsum locum, naturaliter, inquit, id est, per legem naturalem ostendentem eis quid sit agendum, & tamen non excluditur gratia ad mouēdum affectum. Hactenus D. Th. Non ergo exigitur gratia ad mouendum intellectum, vt homo iustificetur, sed per solam naturæ rationem potest iustificari.

Præterea, non est necessaria alia cognitio vt quis accedere possit ad Deum, nisi qua intelligitur Deus esse, & esse remunerator inquirentium se. At vtraq; habetur ex lumine naturali, ergo si quis habens demonstrationem diuinæ erga hominē prouidentix, atque iustitiæ, ad Deum accesserit, sine fide gratiam poterit consequi, nō enim credit, sed scit Deum esse, &c.

In huius rei explicationem sit prima conclusio. Erroneum est, atque adeò forsitan hereticum, asserere quemquam adultum sine actu fidei per solam naturæ cognitionem iustificari. Nam & sacri doctores vnanimi consensu reclamant, & arcane literæ contra pugnant.

Ambro. in primis in illud. 1. ad Timo. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, conditio, inquit, latet, si accedant ad eum: fides est enim, quæ dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, nō solum nil proderit, sed & oberit. Fidei enim gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medelam, in deuotis vero conferat morbum per quem totus homo intereat, & 1. li. off. c. 29. fidē, ait esse iustitiæ fundamētum. Et ad Demetriadē

epist. decimi li. 84 quòd scientia naturali ingenio & industria comparata non sufficiat ad animi salutem ostendit ex illo, vbi sapiēs? vbi scriba? nonne stultā fecit Deus sapiētia, huius seculi. 1. Corin. 2. & ex illo ad Roma. 1. qui cū cognouissent Deum, &c. Quòd autem scientia, quæ ad salutem animi satis est à Dei gratia, & munere proueniat, ostendit, ibidem ex Prou. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia, tunc intelliges iustitiam, & iudicium, æquitatem & omnem semitam bonam. Et. 1. ad Cor. 12. Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, & diuisiones gratiarum sunt, &c. & 2. Corint. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & Hier. 9. Non gloriatur sapiens, &c. Et Psal. 88. Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, quoniam glo. &c. Et ne quis possit refragari legat librum primum de vocatione gentiū, vbi hæc sententia manifestissimè cōprobatur. Fides, inquit. c. penulti. Quæ bonæ voluntatis, & iustæ actionis est genitrix, quòd ipsa fonte nascatur A post. Paulus exponat, &c. Probat autem multis ex locis fidem esse donum Dei, &c. & ca. vlti. Abūdē, ait, demonstratum est fidem, qua iustificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, & ad hoc donari, vt principium possit esse meritorum. Subdit deinde illud ex Psal. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuā: ipsa me deduxerūt, &c. Et Prouerb. 8. Meum est consilium, & æquitas, meā est prudentia, meā est fortitudo, & Hier. 10. Scio Domine: quia nō est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos. Dirigere autem gressus ad intellectum deliberantē pertinet, vel, vt verbis Ambrosij vtar, ad rectā sapiētia, & Hier. 24. Dabo eis cor vt sciant me. Et Ioan 6. Erunt omnes docibiles Dei, omnis, qui audiuit à patre & didicit. venit, ad me, &c. libro denique. 2. de voca. Gen. cap. 1. Dubitādum, inquit non est ad ipsam cognitionem veritatis, & perceptionem salutis neminem nisi ope diuine gratiæ peruenire. & capitulo. 2. Cū nemo nisi gratia Dei iustificatus fuerit per spiritum fidei. Quis ambigat eos qui de quibuscunq; nationibus quibuslibet temporibus Deo placere potuerunt

SECUNDA PARS.

Spiritu gratiæ Dei fuisse discretos, &c.

Chrisost. Homi. de fide & lege nature ante opera primùm, ait, fides inducenda est. Eum enim, qui operatur iustè, sine fide nō possum probare viuum fuisse. Nullus sine fide vitam habuit, &c. Et Homi. 32. in Ioā. Ubique fide nobis opus est, bonorū mater, salutis medicina, sine qua nulla magnarum rerum doctrinam percipere quisquam potest. Id ipsum in commentariis quidem super epistolam ad Ro. sæpe tradit, sed Homi. 2. vel maximè Diuus August. disertissimè eādē sententiam proficitur lib. 83. quæstionū. q. 67. li. de corr. & gratia cap. 2. & 7. de gratia Et libe. arb. cap. 7. de spiritu, & lite. capit. 29. 30. 31. & li. 1. retract. ca. 23. & super Ioan. tract. 25. & 26. in illud, nisi manducaueritis, &c. & super Psal. 13. 31. & 67. ne epistolæ ad Op. tatum verba etiam atq; etiam resumamus.

Hiero. ad Ephe. 3. in illud, habitare Christum per fidem in cordibus vestris: habitatio, inquit, ista per exordiū fidei fabricatur. Et ad Gala. 3. in illud, itaq; lex pedagogus noster fuit in christo, &c. omnes enim filij Dei estis p fidē, Deo nos generat ait, non lex abolita, sed mater fides. Præter testimonia verò, ea quæ retulit Ambrosius ex sacris literis multa.

Primùm, conclusio hæc demonstratur ex tota epistola ad Roma. Cuius precipuum argumentum, atque adeò scopus, & finis est ostendere, nec nature, nec scripturæ legem iustitiam Dei præstitisse sed solam fidem. Vnde & 1. capit. adducitur illud Habacuc secundo. Iustus ex fide viuet, que si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. At si quis sine fide iustificaretur, iam iustus aliquis non ex fide viueret, sed ex naturali ratione. Quod cum Apostolo Prophetaq; pugnat, & cap. 3. Iustitia Dei secundum fidem in omnes, & super omnes. Vt retro citauimus, & cap. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ac protinus subdens illud: beatus, vir, cui non imputauit dominus peccatum, docet Apostolus beatitudinem hanc, siue in circuncisione, siue in præpucio per fidem hominibus obueneri. Inde verò capit. 5. colligit, iustificati ergo ex fide pacē habeamus, &c. & cap. 8. Quos prædestinauit, hos vocauit, & quos vocauit, hos etiam iustificauit, & quos

iustificauit, hos & glorificauit. Primus ergo prædestinationis effectus vocatio est, quæ videlicet iustificationem antecedit, vt glorificationem iustificatio. At vocatio ad aures refertur, quibus fides percipitur. Certè paulus, vt in summa dicam, nullos in epistolis suis Dei filios nisi per fidē agnoscit, nullos nisi ex fide semen Abrahæ, & secundum promissionem hæredes admittit. Non aliam quàm iustitiam fidei cōcedit, siquidem iustitia apud Deum sit, nō apud homines: nam per naturalem, aut scriptam legem apud homines iustificari homines possunt, apud Deum, si Paulo credimus, non possunt.

Deinde hæc cōclusio probatur ex eodem Apostolo ad Heb. 11. Vbi fides definitur esse substantia, id est, fundamentum rerum sperandarum. Quod si naturalis ad iustificationem satis est, iam profectò aliud fundamentum ponitur præter id quod positum est. Et præterea cū Apostolus eo capite docere vellet omnes iustos antiquos per fidem operatos esse iustitiam, fide, inquit Enoch translatus est: testimonium enim habuit placuisse Deo, sine fide autem impossibile est placere Deo. Accedentem enim ad Deum oportet credere. Quo ex loco certissimum sumitur argumentum. Nam Enoch in sacra scriptura fidem habuisse non legitur, sed solum placuisse Deo. Monstrauit igitur Apostolus Enoch etiam fidem habuisse, quia placuit Deo, cui sine fide placere est impossibile. Quod verò sermo de actu fidei sit, vel manifestū est, cū euestigio causam Apostolus reddat. Accedentē enim ad Deum oportet credere. Quamobrem parum apta eorum expositio est, qui tradunt Apostolum hic loqui regulariter, & in communi quasi plerunque ita contingat, verba nāque aliena nobis sæpe permitimus, ne in scholastica disputatione eloquentiæ laudem affectare videamur: puerile quippe est res theologicas ornatè dicere velle. Eorum itaque interpretatio parum cōcinna, est, si argumentum Pauli cohæret. Etenim si vel rarò id accidere potest, vt quis sine fide placeat Deo (cū interim per solā nature scientiā possit) dicetur Enoch ex illis esse, qui naturali ingenio ducti iustificati sunt: ita vel Apostoli ratiocinatio nullius penitus est momenti: vel assertio, quæ

tio, quæ fingit aliquem sine fide placere Deo, est erronea.

Præterea, Sapientiæ. 9. Da mihi, inquit, sedium tuarum a sinistra sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis. Quoniã homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua in nihilum computabitur. Mitte illam de cælis sanctis tuis, ut mecum sit, & mecum laboret. Et sciam quid acceptum sit apud te omni tempore, & deducet me in operibus meis sobriè, & erunt accepta opera mea. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. Corpus enim, quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit sensum, multa cogitationem terrena inhabitatio. Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ in cælis sunt autem quis inuestigabit, nisi tu dederis sapientiã, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis? Nã per sapientiã sanati sunt, quicquid placuerunt tibi domine à principio? Est ne igitur, qui post adeò clarum irrefragabileq; veritatis testimonium audeat veritati refragari? ecce sapiens, quod nos asseruimus manifestissimè, docet, non fat esse mortaliũ cogitata humanaq; cõsilia ad animi salutem, nisi spiritus sancti dono cœlestis, Homini scientiam conferat, scientia videlicet illa salutis plebi Dei data in remissionem peccatorum ipsius.

Quid si illud adiiciam quod à concilio Mileuita. capit. 4. refertur in hec verba? quicumq; dixerit gratiam Dei in qua iustificamur, ob hoc nos iuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis datur, ut sciamus quid appetere, quid fugere debeamus, nõ autè per illã nobis præstãtor, ut quod faciendum cognouerimus, etiã diligere, & facere valeamus, anathema sit, cum sit vtrunque donũ Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus. Non ergo iuxta conclu. definitionem gratia dei solũ requiritur admouendũ affectum, sed admouendum etiã intellectũ. Quod ex Psal. 93. cõcilium probat, qui do-

cet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum: quoniam vanæ sunt. Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

Concilium verò Carthagi. in episto. ad Innocentium refert in huius rei confirmationem illud ex. 2. ad Cor. 8. Nõ sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Item Cælestinus Papa in episto. ad omnes Galliarum episcopos. c. 9. vbi de fide contra Pelagianos decernit. Ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium cõsiliũ omnisq; motus bonæ volũtatis ex Deo sit. Ad hanc em̄ professionem Papa Zozinus nos instituit inueniens. Quod tempus interuenit quo Dei non egeamus auxilio, in omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor, & protector orãdus est. Superbum est enim ut quicumque sibi humana natura presumat, & c. 12. Ecclesiasticis ex diuina sumptis autoritate documentis omnium bonorũ affectuũ, & omniũ studiorũ, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deũ fatemur autorem & non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita preueniri. Quo utique auxilio non aufertur liberum arbitrium sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidũ. Igitur catholicum nõ est, ut. c. 13. eiusdem epistolę cõcluditur, quod prefixis sententiis apparuerit esse contrarium & ratio, nisi me coniectura decipit, palmaria est. Nã vel homo cum primũ ad vsum rationis peruenit, de fine naturali deliberat, vel de supernaturali: si de naturali, certè ut est verũ proportionatũ intellectui, ita est quoque bonum voluntati proportionatum. Quare voluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, quemadmodum intellectus naturale verum potest naturaliter intelligere, cum igitur puer ille rectè de fine naturæ deliberans: nanque ducem sequens velit quod natura præscribit, non peccat, sed facit quod in se est, quare iuxta aduersariorum opinionem iustificabitur, primamque gratiam ex puris naturalibus cõsequetur, quod sine dubio erroneũ est.

B 3 Sin vo

Sin verò deliberatio de fine supernatura-
li sit cognitio, erit supernaturalis, quã nos
fidem appellamus.

Præterea, si cognitio naturalis posset
esse primum iustificationis exordium, iã
ex nobis esset primum nature iustificatio-
nis initium, quod Pelagiani docuerunt.
Quòd si hæc antiqua præsidia non habere-
mus aduersum nouam commenticiã sen-
tentiam, synodus tamen Tridentina abun-
dè nobis & auxilium & præsidium ferret
sessione sexta, capite quinto, sexto, septi-
mo & octauo decreti de iustificatione im-
pii. Nam cap. septimo expressè definit si-
ne fide nulli vnquam iustificationem con-
tigisse. Et capit. octauo addit hæc verba:
cum verò Apostolus dicit iustificari ho-
minè per fidem, ea verba in eo sensu sunt
intelligenda, quem perpetuus ecclesiæ ca-
tholicæ consensus tenuit expressitq; scili-
cet, vt per fidem iustificari dicamur, quia
fides est humanæ salutis initium, funda-
mentum, & radix omnis iustificationis si-
ne qua impossibile est placere Deo, & ad
filiorum eius consortium peruenire. Ha-
cenus synodus Trinden. Cum Christiana
igitur fide pugnat, qui salutem vitamque
animi cuiquam sine fide tribuit. Omnibus
enim Apo. innotat, gratia estis saluati per
fidè, & hoc non ex vobis, Dei nanque do-
num ad Ephe. 2.

Secunda conclusio, ad peccati siue ori-
ginalis siue mortalis remissionem fides in
Christu explicita vel implicita est, ac fuit
necessaria.

Non est autem hæc secunda tam certa,
& explorata quàm prima, sed eam negare
non video qua ratione possit esse tutum,
certè ne quid amplius dicã, periculosum
& temerarium est.

Primum enim August. ita definit, cum
tamen aliis locis plurimis, tum maximè e-
pistola illa. 157. ad Optatum, cuius verba
quoniam retro posuimus nõ sunt hoc no-
bis loco resumenda. Diuus etiam Thomas
ad Hebr. 11. lect. 2. Post peccatũ primi pa-
rentis nemo potuit, inquit, saluari à reatu
culpe originalis, nisi per fidem mediato-
ris explicitam vel implicitam. Diuus quo-
que Chrysost. Homil. illa de fide, & lege na-
ture idem tenet.

Id etiam testimoniis sacrarum literarũ

corroborari potest. Ad Colocen. 1. Di-
gnos nos fecit in partè sortis sanctorum
in lumine, & eripuit nos de potestate te-
nebrarum, & transtulit in regnum filii di-
lectionis sui in quo habemus redemptionem,
& remissionem peccatorum. Et in-
fra, placuit per eum reconciliare omnia
pacificans per sanguinem crucis eius siue
quæ in cœlis &c. At sanguis Christi non
communicatur hominibus nisi per fidem
vel sacramenta fidei. ergo &c.

Præterea, ad Galat. 3. Omnes filij Dei e-
stis per fidem, quæ est in Christo Iesu, &
capit. secundo. Scientes quòd non iustifi-
catur homo ex operibus legis, sed per fi-
dem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu
credimus, vt iustificemur ex fide Christi.
Item ad Roma. 5. Iustificati ergo ex fide
pacem habeamus ad Deum per dominum
nostrum Iesum Christum, per quem habe-
mus accessum per fidem in gratiam istam
in qua stamus. & capit. quarto. Credidit
Abraham Deo, & reputatum est illi ad iu-
stitiam: non est autem scriptum tantum
propter ipsum, sed & propter nos, qui-
bus reputabitur credentibus in eum, qui
suscitauit Iesum Christum dominum no-
strum à mortuis qui traditus est &c. Et
capit. 3. Manifestius, Iustitiam Dei per fi-
dem, inquit, Iesu Christi in omnes & su-
per omnes, qui credunt in eum, non enim
est distinctio. Omnes enim peccauerunt,
& egent gloria Dei, iustificati gratis per
gratiam ipsius, per redemptionem, quæ
est in Christo Iesu quem proposuit Deus
propitiorem per fidem in sanguine ip-
sius propter remissionem præcedentium
delictorum. Et ratio est in promptu: sicut
enim est mediator Dei & hominũ Deus
& homo Christus Iesus ad glorificatio-
nem, ita quoque mediator est ad iustifica-
tionem. Quare sicut per fidem in Chri-
stum glorificamur ita per eãdem oportet
iustificari.

Verum exinde magna quæstio nobis
oritur, an euangelio promulgato fides ex-
plicita Christi sit ad iustificationem homi-
nis necessaria. Nam si testimonia, quæ nũc
retulimus, exponi de fide explicita, vel
implicita possunt, æqua ratione cum affe-
runtur eadem aliæque similia, vt probetur
Christi fides post euangelii diuulgatio-
nem

nem ad eternam salutem necessaria de fide explicita, vel implicita poterunt explicari. Quo fiet ut argumenta, quæ retro fecimus ad eam conclusionem corroborandam per hanc expositionem eludantur. Augetur verò questionis huius difficultas, ex eo quod habetur Ioan. octavo. Si non credideritis quia ego sum, in peccato vestro moriemini: nemo igitur à peccato iustificabitur nisi credat Christum esse Deum.

Item ut filii Israel à serpentum moribus sanarentur, oportebat eos in statuam serpentinam aspicere. Ergo ut à peccatorum vulnere quis sanetur, opus est credere in Iesum Christum, ut habetur Ioanne s. 3.

Præterea .i. Ioã. 5. qui habet filium Dei habet vitam, qui non habet filium Dei vitam non habet. Habere autem filium est credere in filium, ut in eo. c. dicitur: Nemo itaque sine fide Christi in euangelio uiuificatur.

Præterea, Bonifa. 8. in extra. vnam sanctam, vnam inquit, sanctam ecclesiam catholicam & apostolicam firmiter credimus, extra quã nec salus est, nec remissio peccatorum, in qua vnus est dominus, vna fides, vnum baptismi. Non ergo sine fide explicita Christi homini extra ecclesiam constituto, scilicet, Iudæo, vel Pagano peccata remitti possunt.

Adde huc illud. i. Cor. 3. Fundamentum aliud, nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, id est, Christi fides, per quam Iesus habitat in cordibus, ut glossa ibidem exposuit. Et Greg. i. q. i. cùm Paulus dicat fundamentum aliud &c. consequenter probatur, quòd vbi Christus non est fundamentum, nullius boni operis potest esse superædificatio.

Adde rursum & Chrysost. Homi. de fide, & lege naturæ hisce verbis differentem. Sicut hominibus opus est primum, ut præcedat vita deinde sequatur alimentum, ita necessarium, ut præcedat vitam nostram spes in Christum, quæ postea pascenda bonis operibus. Et vis planè videri, quòd opera sine fide nõ viuificant? Testi noniũ bonũ habuit Cornelius de elemosyna & præcibus, sed Christum igno-

rabat, Deum quidem credens: sed quia bona quidem erant opera, sed mortua eò quod fidem, scilicet Christi non habebant, mittitur angelus &c.

In concilio tandem hoc Tridenti. sess. sexta decreti de iustificatione impii cap. quarto videtur esse definitum in hæc verba. Translatio à statu in quo homo nascitur filius primi Adæ in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei post euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest. Quòd etiam capit sexto declaratur apertius. In primo etiam decreto. 4. sess. eiusdem concilii ita dicitur. Ut fides nostra catholica, sine qua impossibile est placere Deo &c. Fides autem nostra catholica sine controuersia Christi fides explicita est. Et inferius: Si quis originale peccatũ, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit tolli; per meritũ vnus mediatoris domini nostri Iesu Christi, aut negat ipsum Christi Iesu meritum per baptismi sacramentũ tam adultis quàm paruulis applicari, anathema sit. Quia non est aliud nomen sub cælo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et illa, quicumq; baptizati estis Christum induistis. Hactenus synodus.

Quòd si post ad eò firma testimonia ratio quicquam confirmare valet, illa certè non est omnino pessima, quòd sicut paruulis post euangelii promulgationem protestatio fidei in Christum implicita nil est ad salutem, & remissionem peccati originalis, sed fidei Christianæ explicita professio requiritur, qualem baptismus continet: sic ad remissionem peccati in adultis iam euangelio promulgato nõ sat erit Christi fides implicita. Explicatiora sunt siquidem remedia salutis in euangelica lege, quàm erant in lege aut naturæ, aut etiam scripturæ.

His tamen non obstantibus (salua semper ecclesiæ Romanæ autoritate, cuius censure nostra omnia scripta & dicta volumus esse subiecta) sit tertia conclusio.

Ad remissionem peccati vel originalis, vel actualis ante baptismum non requiritur etiã nũc fides euangelii explicita. Cornelius

melius nāq; iustificatus erat antequā Christi fidē acceperit. Id autem quoniam à quibusdam proteruè negatur, ostenditur imprimis D. Tho. testimonio. 22. q. 10. art. 4. ad. 3. deinde sacra scriptura testatur eū ante fidē Christi fuisse virū religiosum, ac timētē Deū, quæ verba de inimicis Dei nullo modo dicerentur. Petrus quoq; ait: in veritate comperio quòd non est personarū acceptor Deus, sed in omni gēte qui timet Deū & operatur iustitiam acceptus est illi. Appellatus verò Cornelius antefuerat vir iustus, ac timēs Deū. Ergo acceptus erat gratusq; Deo priusquam in Christū explicitè crederet. Atq; idē ferè argumentū est de Eunuchō Act. 8. & Lidia purp. c. 16. Idem ergo nūc etiā euenire poterit, vt per solā fidem in Deum homo iustificetur, & quærat mox à Deo salutē, quæ est per Christum Iesum.

Præterea, fidē explicitam Christi Deus in noua lege non communicat sine prædicante, vt patet ex Apo. ad Rom. 10. sed in quolibet momento homo, qui credit in Deum potest iustificari, nō autem in quolibet potest habere prædicatorem, qui de fide Christi instruat eum, ergo &c.

Præterea, D. Tho. id tenet. 3. p. q. 69. ar. 4. ad. 2. in hæc verba, Remissionē peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secūdū quòd habet baptismū in voto, vel explicitè, vel implicitè. Ita ante baptismū Cornelius, & alii similes cōsequuntur gratiā, & virtutes per fidē Christi, & desiderium baptismi explicitè, vel implicitè &c. Ac re vera inter autores nullū equidē legi, qui huic cōclusioni refragaretur, nedū illā tāquā aut hereticā, aut erroneam, aut scādalosam exploderet. Ego verò & opto redargui me, & ea, quæ disputo differere malo quā iudicare. Cumq; nec studio certādi, nec ostentandi ingenii gratia, sed causa veri reperiēdi disputationē hāc, aliasq; suscipiā, si quis meliūs sentiat, huic ergo libenter & aures & animū accōmodaui.

Ad argumenta igitur, quæ in hanc tertiam cōclusionem facta sunt, ordine suo respondemus.

Ad primum, non esse eādē rationem etiam euangelio promulgato de remissione peccatorum, & æterna finaliq; salute. Nō enim omnia, quæ ad hanc consequendam

exiguntur, ad illā alteram sunt necessaria. Eò quòd illa, vt modò dicebamus, in temporis pūcto cuiq; adest faciendi quod in se est, hæc verò secundum diuinæ procurationis ordinem p̄ media quædam tēporaria, & successiua administratur? Quocirca nil mirū est si eadem etiā testimonia ad iustificationē huius vitæ momentaneam, relata de fidē in Christum implicita intelligantur, & data verò ad futuræ æternæ vitæ salutem, intelligantur de fide explicita.

Ad secūdum, posteaquā euangeliū Christi fuerit annūciatum, vt illis erat, quibus Dñs loquabatur, fatemur prorsus sine euāgelii fide nec peccata quidem posse remitti. Secus tamen priusquam homini Christus Dominus fuerit predicatus.

Ad tertium, perfecta sanatio vulnerū, quæ à serpente accepimus tunc erit, cum alligauerit Dominus vulnus populi sui & percussuram plagæ eius sanauerit, vt Esai. 30. dicitur, hoc est in resurrectione. Huius autem resurrectionis gloriam, & salutem nemo sine Christi fide explicita cōsequitur.

Quòd autem de hac consummata perfecta q; salute Dñs loqueretur patet Ioā. 3. Sicut Moyses &c. vt omnis, qui credit in eū non periat: sed habeat vitam æternam. Et eadem penitus intelligentia quartū argumentum facilè diluitur. Vitam æternā, inquit, dedit nobis Deus, & hæc vita in filio eius est &c.

Ad quintum, prius dico q̄ extra sanctā ecclesiam tradit Bonifacius nō esse remissionem peccatorum: quia nullū est sacramentum aut naturalis, aut scriptæ legis, siue pro paruulis, siue p̄ adultis in quo peccata remittantur: constat siquidem hereticos, Iudæos atq; Paganos, qui in forma ecclesiæ baptizāt paruulos suos, peccatū originale remittere salutēq; cōferre: sed quoniam hoc per sacramentū ecclesiæ fit, licet illi sint extra ecclesiā, nō proinde extra ecclesiam salus est remissio ve peccatorum.

Posterius respondetur quòd Bonifacius loquitur de remissione peccatorum, quæ per ecclesiæ sacerdotes autoritate clauium exhibetur. Nulla est enim extra ecclesiā iurisdictio, nulla facultas remittendi peccata, sed vbi primū quis ab ecclesia egreditur hanc potestatem amittit. D. Aug. in enchiri. c. 65. vbi & iam aliā expositione

ftio-

sitionem insinuat, ut videlicet extra ecclesiam non sit remissio peccatorum perfecta per quam vitam æternam consequamur, sed priores responsiones præstabiliores sunt.

Ad. 6. qui implicitè credit in Christum, Christum habet fundamentum, quale habuerunt Cornelius & Eunuchus, habitabat enim Iesus per fidem in cordibus eorum priusquam in Christum explicitè crederent.

Septimum argumentum, sententiam nostram non modò non refellit verum etiam confirmat, nam Christus de vita æterna expressè loquitur, ideoq; mortua Cornelii opera vocat quia sine fide Christi explicita æternam vitam præstare non poterat, alioqui viua opera erant, quæ ut idem ait, placebant Deo.

Ad octauum, vel ex eo liquet concilium de æterna vita, translationeq; in filios Dei perfecta, sermonem facere, quod adducit in propriæ sententiæ confirmationem, illud ex euangelio, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei, & hinc patet quid ad alia eiusdem concilii testimonia respondendum sit.

Ad rationem ultimo loco adiectam respondeo, adultorum, ac paruulorum non per omnia currere similitudinem. Quæ in eo quidem par est, quòd sicut paruuli sine sacramento baptismi non saluantur, ita nec adulti sine baptismi saltem desiderio: at iustificatio, siue remissio peccatorum, non æquè obuinit paruulis atque adultis, ut sepè iam diximus.

Nunc verò ea sunt argumenta refutanda, quæ contra primam, & secundam conclusionem conformauimus, scilicet, ut ostenderemus sine fide Christi, imò sine fide Dei posse hominem iustificari. Et quidem cum D. Tho. primùm auctoritas nobis opponitur, id nos statuimus. D. Thomæ commentum hoc nouum, assignari, nec debere, nec posse, sententiam, quippe cõtrariam multis locis apertissimè docuit, ut. 12. questionè. 113. articulo. 4. 22. questionè. 10. articulo. 4. ad. 3. ad Roman. 10. lect. 3. ad Heb. 10. lect. 4. & 11. lect. 2. quo pestremo loco Caietanus nobiscum sentit & in commentariis super epistolam ad Romanos capite. 3. Ne quis eum

existimet in hac re aut à Diuo Thoma aut à veritate potius chatolica dissidre.

Igitur illa opinio Diui Thomæ quæ. 12. questionè 89 tenet, probabilis quidem est, adultum enim cum solo posse originali decedere, communi fidelium sensui videtur aduersum, libum nanque paruulorum admittimus, non adultorum. Sed non est tamen vsque adeò certa, ut non sit in procliui eam infirmare, cum aduersum certam firmamque veritatem adducitur.

Deinde argumentum quo Diuus Thomas utitur illa opinione suadenda consentaneum, & congruum est, non demonstratum, congruentia verò argumenta, si ad viuum refecentur: sepè reperiuntur infirma. Quare nec Diuus. Tho. accipit illud antecedens tanquam firmum, scilicet, facienti quod in se est pro naturæ viribus, Deum in eodem illico momento conferre gratiam gratum facientem, per quam homo iustificatur. Posset enim cum Duran. verisimiliter dici. 4. distinctiõne 4 questionè 7 non oportere statim: ut puer rationis naturalis dictamen sequitur per gratiã Dei iustificari, sed sat esse si proximè, vel etiam post aliquam moram temporis secundum diuinæ prouidentie moderationem iustificetur, quo quidem interuallo egregiè poterit de rebus supernaturalibus erudiri, easq; tenere per fidem. Ad hæc, quod paulò ante dicebamus, nec resumere modò piget. Sicut ad iustificationem voluntas boni naturalis non sufficit, ob id namq; auxilio speciali indiget, ita quoq; cognitio veri naturalis non est idonea.

Nempe inter actus voluntatis, & intellectus proportio est, quoniam enim voluntas nõ fertur in in cognitum, ut eliciat actum naturalem cognitio naturalis antecedit ut autem actionem habeat supernaturalè, requirit ante notitiã supernaturalis, quod D. Tho. 3. contra gen. ca. 152. disertissimè tradit. Nõ igitur. Diuus Thomas. secum ipse pugnantem gratiam solum requirit ad mouendum affectum in iustificatione impii, verum etiam ad mouendum intellectum: quare in hunc sensum facienti quod in se est, per naturæ duntaxat vires, Deus non denegat gratiam, quia præsto adest gratuitum Dei auxiliu mouen-

SECUNDA PARS.

tis hominem, & ad cognoscendum, & ad amandum finem supernaturalem.

His ita constitutis ad primum argumentum dupliciter responderi potest. Prius quod Deus puero deliberanti etiam circa vitam honestam accurret non solum mouendo affectum, verum illustrando quoque intellectum. Nam quemadmodum naturalis ratio in illo principio, Deus est remunerator inquirentium se, eam certitudinem non prestat, quae videlicet opus est ad statuendum continendumque in officio hominis animum, cogitationes enim mortalium, timidæ, & incertæ prouidentiae nostræ, ita profecto, ut puer rectè firmiterque deliberet de honesta vita ducenda, pueriles illæ naturæ cogitationes non sufficiunt. Sed confirmatur, & illustratur puer maiori quodam lumine ab eo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Atque id est, quod Paulus ait, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis &c. Ut diuus August. de gratia, & lib. arb. capi. 7. docet. Id demum est quod Propheta dixit, qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt.

Vnde & si D. Thomas intelligatur de ordinatione ad debitum finem naturalem, ut de verita. q. 14. art. 11. ad primum sentire videtur: intelligendus tamen est non de ordinatione, quæ per naturam fit, sed quæ fit per gratiam, ut loco citato. 12. dicitur, si ordinauerit se, inquit, ad debitum finem per gratiam. Etenim licet fidei lumen per se loquendo detur propter supernaturalia, quæ non videntur, tamen etiam est necessarium propter quædam naturali lumine cognoscibilia, ut ea, scilicet, firmitate teneantur, quæ ad rectam vitam confirmandam exiguntur. Ob id quippe scriptum est: da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Iuxta hanc verò priorem solutionem puer ille iustificaretur sine fide explicita Dei, non tamen sine fide.

At nos multò sanius credimus, ad iustificationem fidem Dei explicitam esse necessariam. D. Tho. 12. q. 113. art. 4. August. in illud Psal. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Et libro de vera innocentia. Conciliū Trid. sess. 6. in decreto de iustificatione impii. c. 6. adducit in hoc Apostolū ad Heb. 2. Sine fide impossibile est placere deo

Cuius rei causam reddens: Accedentē enim ad Deū, inquit, oportet credere quoniam est, & quod remunerator est inquirentium se. In secunda item conclusione nos ostendimus fidem saltem implicitam Christi ad iustificationem esse necessariam, quæ intelligi non potest, nisi credatur Deus pro gratiā suā hominū iustificator.

Item peccatum mortale sine cōtritione nulli remittitur: cōtritio autē hoc est dolor de peccatis propter Deū, sine Dei cognitione nulla est, remissio igitur mortalis saltem peccati, Dei notitiam preëquirat.

Comodior est itaque solutio posterior, qua dicimus eiusmodi puero deliberanti fidei lumen protinus affulgere, sicut autē lumine naturæ nil prius ostenditur quàm primum naturæ principium, scilicet, quod libet est, vel non est: ita fidei lumen statim omnino demonstrat Deum esse, quod primum fidei principium est. Nec talis illuminatio miraculosa est, imò regularis est diuinæ prouidentiae: cum, scilicet, mouet homines ad finem supernaturalem. 3. sen. D. Tho. d. 2. q. 2. art. 1. q. 1. ad. 1. & 2. Sapientia per nationes vniuersas in animū se transfert, & amicos Dei, ac Prophetas cōstituit, attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Quod si obiicias cognitionem Dei non aduenire hominibus, nisi magno & longo tempore, atque discursu, respondeo verum esse si de notitia dei naturali sermo sit: nam ad supernaturalem tempus non exiguntur, certè non illud adeò longū quod argumentū fingit, nam ut ex Duran. sententia retrò diximus, puer ille, qui natura duce se conuertit ad debitum naturæ finem, consequetur quidem peccati remissionem non in eodem euestigio puncto, sed breui tamen iuxta diuinæ prouidentiae dispositionem.

Et si arguas, ergo interea poterit peccare venialiter. quod D. Tho. reicit, respondeo, nihil quidem repugnare si ad normam dialecticorum differamus. At si, quod theologos decet, diuinæ & legis & prouidentiae in homines rationem habemus, sicut diuinæ curæ est prouidere ne interim excedat, ut non detur contra commumem legem homo adultis in limbo, sic ad procurationem Dei spectat ne peccatum veniale peccet ante mor-

te mor-

te mortale. Quemadmodum Adam nō poterat ante peccare venialiter quā peccasset mortaliter, idq; Deo specialiter procurante, ne contra communem legē in statu Innocentię cum culpis admittamus & pœnas.

Ad tertium argumentum, quoniam secundum ex iis, quæ iam diximus, facilè soluitur respondeo Paulum Apostolum de fide explicita in Christū habere sermonē, hęc enim statuit deus per homines ministros hominibus impartiri, vnde & subdit Apostolus. Nunquid nō audierunt, & quidem in omnem terram, &c. Ex his itaque colligit, ergo fides ex auditu, auditus autem per verbū Christi. Cæterum fides, quæ in lege naturæ erat, cuicumque ætati ad iustitiam necessaria homine extrinsecus docente non egebat, sed interius, vel inuisibiliter, vel visibiliter per angelos administrabatur.

Ad quartum, Adrianus de baptismo. q. 1. artic. 3. tenet eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse non ponere obicem, sed requiri conuenientem dispositionem fidei in adultis. Vnde Act. 8. Cū Eunuchus Philippo dixisset, quid prohibet me baptizari? Philippus ait, si credis ex toto corde, &c. iuxta quam sententiā datur accessus neuter ad baptismi sacramentum: puer enim ille, nec recipit gratiam, nec peccat mortaliter dum sic baptizatur, sed cū huiuscemodi euentus nō sint frequentes, imō ad eō disputationis gratia fingantur satius fuerit ad Dei prouidentiam referre, quæ non deficit in necessariis quale est illuminare hominem, quem sit per Christi sacramentum iustificaturus.

Ad quintum, negatur propositio minor si de cognitione Dei gratuita, & supernaturali sermo est, nā de naturali nos concedimus, ac libenter quidem.

Ad sextum, Diuus August. de spiritu & litera capit. 26. & 27. exponit naturaliter, quæ legis sunt faciunt, &c. id est, per naturam gratia tamen perfectam: quia enim peccatum contra naturam est, gratia quæ naturam perficit, secundum naturam esse dicitur, loquebatur autem Apostolus de gentibus conuersis ad Christum, quæ sine lege scripta, qualem Iudæi habebant, legis præcepta seruabant. Et hanc responsionē

sequitur D. Tho. 12. q. 109. ar. 4. ad. 1. Respondere quoque possumus præcepta legis naturaliter cognosci a gentibus, & singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio Dei speciali impleri non valeant. Ob quam causam D. Tho. dixit opus esse gratia ad mouendum affectum, nec enim voluntas perficere naturalia omnia præcepta potest, quæ naturæ lumine intellectus ante cognouerit.

Quæ quidē expositio cū apud nostros maximè sit aperta, miror ego viros doctos hoc testimonio moueri potuisse ad nouam commentitiāq; sententiā inferendam, dico etiam Thoma referente.

Ad postremum argumentum, Caietanus in commentariis super illum locum Apostoli, accedentem enim ad Deum, &c. Respondet quòd doctrina Pauli in communi datur, ac proinde in communi dicitur oportere credere, quia est Deus, longè autem melius esset, inquit, si non crederet, sed sciret Deum esse. Addit rursus quòd Deum esse remuneratorem inquirentium se, oportet fide teneri quoniam nulla speculatiua scientia hoc attingere potest. Quòd vtique si verum est argumentum illud facilè diluitur, non enim vtraque cognitio habetur ex lumine naturali, quod altera parte antecedentis assumitur.

At qui diuum Chryso. Homil. 4. de prouidentia, vel fato legere voluerit, sanè intelliget Philosophos, qui supplicia peccatorum negant præmiaque iustorum post hanc vitam, in media luce penitus aberrare. Nam si iusti, qui Deum ritè colunt migrant affecti iniuriis ex hoc mundo, pessimi contra, immerita fœlicitate potiti, omni certè ratione concluditur Deum ne iustum esse nec curam habere rerum humanarum, quòd si Deo prouidentiam tollis, atque iustitiam, *Deo* s. vocabulum innane sit, qui circa cœli cardines ambulet, nec nostra consideret. Qui igitur negat alterum vtrunque tollat necesse est, nā si non est remunerator inquirentium se, ne Deus quidem est, vnde & barbaræ omnes gentes pœnas improborum præmiaq; iustorum admiserunt. Crediderim igitur opus esse, vt fides concurrat ad assentionem vtriusque principii, quo tā firmiter, ac constanti teneantur, quàm necessum est, vt hominis vita in honesto, & officio con-

fiamē

SECUNDA PARS.

firmetur. Nam alterius modi cognitionē ad Rom. I. ostendit Apollolus idoneam minimē fuisse ad iustē beateque viuendum.

Adde hunc Deum dupliciter cognosci posse, & vt finis naturę est causaq; rerum naturalium, & vt finis est hominis supernaturalis, cuius etiam gratuito beneficio homo supernaturalem illum finem consequatur. Ad Placendum verò Deo non sat est cognoscere ipsum esse principium autoremq; naturę, sed oportet in Deum ferri quatenus finis est naturę vires excedēs, sic autem Deum esse, & esse remuneratorem sola fide creditur. Quo circa simpliciter, atque in vniuersum cum Apostolo fateamur, accedentem ad Deum finem vti que supernaturalē oportere credere quia est. Nam scire quod naturalis ratio docet ad hunc supernaturalē accessum non sufficit. Quippe habemus accessum ad Deum per fidē ad Ro. 5. Qua de re vide D. Tho. 22. q. 1. art. 8. ad. 1. & q. 2. art. 4.

Hinc verò iam primum argumentum soluitur eorum, quę à principio statim huius controuersię proponebamus. Prius enim falsum est non alterius rei fidem necessariam esse tunc temporis ad salutem, oportebat nanque etiam credere Deum esse iustificatorem cuius videlicet gratia peccata hominibus remitterentur: oportebat item credere mortales à cœlesti regno peregrinos, & alienos effectos patriā illam, quam sperabant non aliter adepturos quā per aliquod diuinę prouidentię remedium præparatum.

Posterius quoque, vt nihil aliud credere opus esset, sed ibi tamē fides Christi implicitē continebatur, vt sæpe idem diximus, per quem Deus iustificauit omnes mortales, quos prædestinauit in regnum. Hic est enim Samaritanus ille, qui homini vulnerato curationem attulit, iacentem erexit, superque suum ipse iumentum imposuit, vt iuxta Esa. Vaticinium portaret in corpore suo, nos & iniquitates nostras. Hic ille est, qui in stabulum, id est, fidelium consortium nos induxit qui etiā curam stabulario dedit, hoc est ministro fidei, sacramentorumq; suorum. Hic denique sumptus suppeditauit, vt per omnia salutem nostram illi ferremus acceptam, qui saluator est omnium hominum maximē

mē fidelium.

In secundo verò argumento, quod additur non est mihi consilium differere, an præcepta decalogi naturali ratione continentur. Sed tenendo quod D. Tho. sæpe tradit & dominus Caietanus disertē in cōmen. super Matth. explicat legis decē mandata moralia, & naturalia esse, respondetur prius quòd quemadmodū decem generibus, quę prædicamenta Philosophi vocant, res omnes continentur non formaliter semper, sed reductiuē, punctus enim principium quantitatis, materia principium substantię ad prædicamenta ea reducuntur, quorum principium sunt: sic ad decalogi mandata referuntur vniuersa, quę à Deo præcipiuntur, ea vel maximē, quę principia sunt cæterorum. Ita præceptum, de honoratione parentum obseruatiam principum ac maiorum continet, ita in præcepto mechę omnem fornicationē abusumque naturę per luxuriam intemperantis comprehendimus. Ita denique fidei præceptum ad illud de cultu vnius dei referendum est, nec enim sine recta fide deus rectē colitur: qui ergo voluerit ad vitam ingredi, mandata seruet, non ea solum, quę explicitē in decalogo præscribuntur, sed etiam quę continentur implicitē. Quale est de fide in Deum hominis conditorem, iustificatorem, glorificatorem, &c.

Posterius dicere quoque possumus, seruantes præcepta naturalia vitam habiturū: qui enim fecerit ea, viuet in eis, at non ex eis sed ex fide iuxta sententiam Apostoli ad Gala. c. 3. nam quod iam retro docuimus seruanti naturę præcepta Deus non denegat gratiam per quam ea etiā seruet, quę naturę lumen excedunt. Excessimus autem modum fortasse nos hac secūda relectionis parte differenda, sed eo tamen venia digni, quòd absq; huius rei copiosa traditione reliquę partes, aut vix aut certē nullo modo intelligerentur.

TERTIA PARS.

IN quibus tertia, ac difficilis illa quidem quæstio erat, an post primum Adæ peccatum sacramenta fuerint in omni lege ad salutē necessaria. Pars enim negatiua suadetur imprimis diui

diui Gregorii testimonio. 4. lib. Mora. ca. 2. referturq; à Gratiano de consecra dist. 4. cap. Quod autem apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt mysterium circuncisionis vbi Gregorius solam fidem in lege naturæ docet fuisse satis ad salutem paruulorum. At sola fides non est sacramentum, cum non sit sensibile signum, non ergo fuerunt omni tempore necessaria sacramenta.

Præterea, iuxta communem doctorum sententiam lege naturæ durate paruuli saluabantur in fide parentum, at fides parentum non erat sacramentum.

Præterea, de sacramentis nihil ratione naturali statuere valemus, sed id solum quod diuina reuelatione traditum est. At ante Abraham vtrum aliquo visibili sacramento iusti, vel eorum saluarentur infantes scriptura non exprimit. Sacramenta igitur tunc temporis fuisse, non nisi temerè definiemus.

Postremò sacramentum nullum est, nisi quod à Deo fuerit institutum, sed in lege naturæ nullum signum instituit Deus ad remissionem peccati vel originalis, vel actualis, non ergo fuit vllum in lege naturæ sacramentum.

Partem verò affirmatiuam D. August. videtur astruere. 19. lib. contra Faustum. cap. 11. in hæc verba. In nullum nomen religionis seu verum, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilium confortio colligantur.

In hac ego controuersia non existimo nobis adeò esse laborandum, minimo enim negotio probare possumus sacramenta fuisse post Adæ lapsum omni tempore ad salutem necessaria. Corde siquidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini saluus erit. Vbi sub insigni oris professione, quæcunque professio etiam operis intelligitur, cum non ore solum inuocemus dominum saluatorem verumetiam opere. Quemadmodum igitur credere oportet Deum iustificatorem atque ab eo interius iustitiam salutarem querere, ita exterius hanc fidem pro-

ferri. Quod fit sanè per sacramenta: quæ vt antè descripsimus cæremoniarum sunt sacræ, quibus Deo exterius non subiicimus, vt in nobis salutem interius operetur.

Præterea, cum animo corporeque constemus, non sat est Deum interiore fide colere, nisi corporeo etiam cultu interiore protestemur. Etenim debet vtrunq; tributum humana natura Deo pendere, vnde vtranque partem suæ constitutionis accipit, & cum ambarum partium spiritus sancti, & carnis peccatum commune sit consentaneum erat, vt esset remedium quoque commune totusque homo interius & exterius sese subiiceret saluatori.

Addit huc Chrysost. antequam eum Dionysius eam esse hominis conditionem atque naturam, vt ad spiritualia capeffenda non nisi corporeis rebus possit aptari. Salutem igitur, qua Deus in humano spiritu secretius operatur, necesse fuit rerum sensibilium imaginibus designari. Quo beneficium curationis ad suum homo modum non solum perciperet, verumetiam intelligeret gratiam debitam suo benefactori relaturus.

Præterea, gentium omnium consensu firmatum est, non aliter quam oblati Deo sacrificiis diuinam iram mitigari. Atque haud secus etiam Barbari facinora expiari arbitrabantur. At sacrificium in id paratum, vt Deus placaretur verè erat sacramentum, sacramenta igitur semper fuere apud omnes necessaria.

Lex & religio tandem nulla est sine sacerdotii munere, atque functione, hæc enim tria ita sunt fuereque coniuncta, vt nequeant à se aliquando separari. Cum ablato vno reliqua simul auferri necessum est, vt Apost. ad Heb. scribit. At sacerdos sine sacramentis, quæ administret esse nullo modo potest. Omnis enim pontifex pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt sacrificia offerat pro peccatis quemadmodum ad eosdem idem Apostolus, ait, Ergo sicut lex, religio, sacerdotium fuerunt omni tempore necessaria, ita quoque sacramenta, quod erat nobis in tertia parte huius disputationis breuiter absolueudum, sed prius tamen quam exordiamur quartam ea debemus argumenta diluere, quæ in contrarium obiciebamus.

Ad primum, quamuis D. Tho. vtrumli-

C bet

SECUNDA PARS.

bet probabile existimauerit, nūquam ego tamen eam potui opinionē induere, vt credere sola interiore fide parētū, infantium filiorum peccata mundari. Videmus enim sacramenta minus esse adultis quā paruulis necessaria, cū sine sacramētis actū susceptis solo sacramentorum voto adulti saluētur, paruuli nō saluētur. Quare si paruulis nō essent in lege naturę necessaria sacramēta, non video equidem cur essent adultis necessaria, cū tamen esse retrō nobis fuerit demonstratū. Id q̄ diuus etiā Greg. apertissimē in præscripto testimonio fatetur.

Itē cū in lege veteri p̄ fœminis legis naturalis remedia durauerint, consequēs fieret, apud Iudeos puellas sentētię sacramento saluari, pueros nō saluari nisi suscepto sacramento. Quod non video qua ratione cohercat.

Præterea, cū peccatum originale carnis propagatione contractum esset, non erat consentaneum, nisi vt corporali quoque remedio, ac medicina sanaretur.

Præterea, cū paruuli in lege gratiæ, & scripturę siue sacramentorum ope salutē minimē consequantur, non est cur eos in lege naturę sine sacramentorū auxilio saluemus.

Igitur ad argumentum respondeo, Gregoriū nō ibi distinguere fidem interiōrē ab exteriori professione fidei, nec enim id asseruit adultis nō remitti peccata sine exteriori fide, paruulis verō remitti: sed distinguit potius fidē à sacrificio asserēs, sacrificiū pro adulatorū peccatis fuisse necessariū, vt videlicet actualis culpa peculiari sacramēto aboleretur, sed p̄pter gñali peccato, erat etiā gñale remediū, nēpe fidei quęcunq; professio. Quam fidem interim appellari, Aug. auctor est, sacramentū inquit, fides est. Ac p̄ hoc cū respōdetur paruulū credere, qui fidei nōdū habet affectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, hætenus August.

Eadem loquendi forma est, de spō. ca. cum apud, & ca. tuę fraternitati, & .27. q. 2. sufficiat ad matrimoniū solus cōsensus, scilicet, quibuslibet signis expressus, distinguitur ergo ibi consensus non interior cōtra exteriorē, sed gñaliter expressus cōtra expressum per verba.

Ad secūdum eodem modo respōdetur

fidem, hoc est, professionem & sacramentum fidei saluare filios in lege naturę: nūc autem cū certa & definita sint sacramēta nec arbitrato parentum per fidem pueri iustificentur, non admittimus in fide parentū Christianorū pueros seruari, sed in sacramēto baptismi à Deo peculiariter instituto. Quamuis alia etiā sit huius rationis discriminis quemadmodum in fine huius disputationis explicabimus.

In tertio verō argumento, grauis error eorū est, qui de sacramētis nil discerni posse credūt, nisi q̄ sacris literis tradit. Multa enim verbo tenus & in noua & in antiqua lege tradita sunt, quę scripto nō fuisse mandata, vt vberius alia forsitan relectione si vita suppetet declarabitur.

Quod si in lege Mosaiica & euāgelica, quę literis exarata fuerunt non est opus ad expressam omnia scripturā expendere, multo minus oportebit cū de sacramētis legis naturę disputatur, vbi traditiones diuinę scriptę non sunt, dogmata nostra in sacris haberi literis expressa, sed satis erit, si clarissimorū virorū testimoniis cōfirmetur, aut certē magnis alioqui persuadeantur argumentis.

Ac re vera nulla ratio patitur, vt diuina providentia vllō vnquam tempore defuerit hominibus in necessariis ad salutē. Nō possent autē filiis paruulis remedia parentes applicare, nisi per Dei reuelationē cognouissent, & paruulos originali peccato teneri, & aliquod remedium ad eos seruādos idoneū esse, quod licet scriptum non sit, non est tamen minus exploratum, quā si fuisset scriptū. Et cū scriptura exprimat ante Abraham fuisse religionem ac sacerdotium, ex consequenti tradit fuisse sacramenta, sine quibus nec religio, nec sacerdotiū est. Cumq; etiā in lege naturę sacrificia pro peccatis fierent, vt Iob. i. c. dicitur, profectō negari non potest, quin in lege naturę fuerint aliqua sacramenta.

Ad postremum poterat facillē dici non pertinere ad generalem rationem sacramenti vt sit signū institutū à Deo. Nec qui id affirmant idoneo probant argumento. At dico etiam antiqua omnia sacramenta ex Dei institutione fuisse signacula, atq; figuras futurę redemptionis p̄ Christū. Neq; enim humano ingenio, sed diuino placito, tā oppositē oīa in figura contingebant illis,

illis,

illis, neq; homo vsquã vitulos, & arietes
 cruenta manu in Dei cultũ, & obsequium
 iugularet, nec Deum tentaret hircorũ pla-
 care sanguine, nisi Deo reuelante cogno-
 uisset, eiusmodi animatiũ irrationalium sa-
 crificia mysterium aliquod sacrum portẽ-
 dere, cuius ratio remittendis peccatis ha-
 beretur. Fateor tamẽ nõ fuisse sacramentũ
 sub definitis rebus verbisq; præscriptis in
 lege naturæ à Deo traditũ. Sed rerũ sacra-
 mentalium definitio, ac determinatio cer-
 ta in veteri lege incepta, in euãgelica per-
 fecta, & cõsummata est, nisi fortẽ quis sen-
 tiat oblationem Melchisedech in pane, &
 vino ex diuina & reuelatione & institu-
 tione fuisse. Qua peculiariter ex causa sa-
 cerdos Dei altissimi fuerit inter reliquos
 appellatus. Cui equidem opinationi nõ ad-
 modũ refragaret, si Anacletus Papa nõ fuis-
 set aduersus in epistola de ordinatione e-
 piscoporum: vbi initiũ, inquit, sacerdotii
 Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtu-
 lerit sacrificium, & post hũc Abrahamã Isaac,
 & Iacob, sed ij spontanea voluntate nõ sa-
 cerdotali autoritate ista fecerunt: cæterũ
 Aaron primus iubente Domino victimas
 obtulit: hæctenus Anacletus. Quic igitur fi-
 nem tertiæ relectionis parti dederimus, iã
 pergamus ad reliquas.

Q V A R T A P A R S.

Q V A R T O itaq; lo-
 co vertebat in quæ-
 stionem, an sacra-
 menta vetera fue-
 rint causæ gratiæ at-
 que salu-
 tis, an po-
 tius ea so-
 la, quæ in
 noua lege sunt à Christo saluatore institu-
 ta, & quidem suadet in primis, nulla sa-
 cramenta posse salutem spiritualem effi-
 cere. Quia res corporea non potest esse
 causa efficiens charitatis & gratiæ, cum
 sint qualitates supernaturales à solo Deo
 infusæ atque creatæ: & cõsequenter quia
 nullũ corpus potest in animũ hominis a-
 gere, nisi prius agat in eiusdem hominis
 corpus, sed sacramenta non oportet quic-
 quam in humanum corpus operentur, vt
 patet de absoluteione sacramentali surdo

collata, talis igitur absoluteio nil produci-
 t in anima.

Confirmatur rursus quoniã aliqua sa-
 cramenta eorũ, etiã quæ vel maximẽ causa
 gratiæ dicerentur, non immediatẽ contin-
 gunt hominem, quem iustificat: ergo vel
 immediatẽ pducunt gratiã vbi nõ sunt sci-
 licet, in anima, vel aliquã qualitatem effi-
 ciunt aere medio, quorum vtrũq; videtur
 esse absurdissimum.

Præterea, si aliqua sacramenta gratiam
 efficerent, ministri quoq; talium sacra-
 mentorum gratiæ causa essent, ac verẽ peccata
 remitterent. Quod tamen Hieronymus
 in quartum caput Esaiæ refellit. Vbi addu-
 cens illud Matt: 3. Ego baptizo vos aqua,
 &c. Ex quo, inquit, discimus quod homo
 tantũ aquam tribuat, Deus autem spiri-
 tum sanctum, quo & sordes abluuntur, &
 sanguinis peccata purgãtur, & super Mat.
 c. 16. cõparans sacerdotes nouæ legis sacer-
 dotibus veteris subiicit. Quomodo ibi le-
 prosum sacerdos mundum, vel immundũ
 facit: sic & hic alligat, vel soluit episcopus
 aut presbyter, at sacerdos vetus non erat
 causa leprosum efficienter emundãs: ergo
 neq; sacerdos legis nouæ verẽ peccata re-
 mittit.

Item Aug. 15. de Trinitate. c. 26. Nullus
 discipulorum Christi, ait, dat spiritum san-
 ctum, orabãt quippe vt veniret in eos, qui
 bus manus imponebãt. Et lib. 83. quæstio-
 num, quæsti. 53. asserit quædam Deũ facere
 per se ipsum sine media causa, vt illumina-
 re animas. At si minister esset causa gratiæ
 per eum Dñs animas illuminaret: & Am-
 brosius li. 10. epistolarum, epist. 84. ad De-
 metriadem, &c. Aliud est, inquit, quod in-
 uisibiliter agitur, aliud quod visibiliter ce-
 lebratur. Nec idem est in sacramento for-
 ma q; virtus. Nam forma cum humani mi-
 nisterii adhibetur obsequio, virtus autem
 per diuini operis præstatur effectum. Ad
 cuius vtiq; potentiam referendum est, qd
 dum homo exterior abluatur, mutatur in-
 terior. Eãdem sententiã apertioribus etiã
 verbis expressit Cyprianus in sermone de
 baptismo Christi, & manifestatio. Trini.

At verò cõtra suadet, omnia cuiusq;
 legis sacramenta causas fuisse gratiæ atq;
 salutis. Primũ quia oĩa sacramenta sunt si-
 gnã sanctificationis practica, & effectiua
 quæadmodũ à principio cõstituimus, &c.

SECUNDA PARS.

Præterea, Iob. i. Sanctificabat Iob filios suos offerens holocausta per singulos. Et Leui. 16. Dicitur sacerdotē asperzione sanguinis expiare præuaricationes, & peccata filiorum Israël.

Præterea Aug. super Psal. 77. adducens illud. i. Cor. 10. Sed nō in pluribus eorum benè placitū est Deo, sic ait, & cū essent communia omnia sacramenta, non cōmunis erat omnibus gratia, quæ sacramentorū virtus est, sic & nunc omnibus baptizatis cōmune lauacrū regenerationis, sed ipsa gratia nō communis est omnibus, & glo. ordi. in illud eiusdem capituli decimi: Oēs in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, id est, per visa illa signa purgati, vel signum baptismi acceperunt, quod credentibus idem valuit. In nube baptizati sunt, quia per eam mundati ab ignorantia Dei, & præparati ad accipiendam legem.

Præterea Greg. 4. lib. mora. c. 2. refert; de consecr. d. 4. c. quod apud nos valet aqua baptismi, & c. vt supra.

Tūm etiam sic argumentor, paruulis si nē merito cuiusquam operantis cōferebatur gratia, sacramento suscepto, ergo, & c. Consequentia videtur esse nota, quoniam id vocamus causam, qua applicata sequitur effectus, cū ergo puer, vel circumcissus in lege Moyse, vel suscipiēs aliquod sacramentum in lege nature eo ipso à peccatis iustificarentur, consequens fit eiusmodi sacramenta causas fuisse iustificationis, & gratiæ. At de circūcisione quidem apertū est testimoniū Bedæ super Lucę secundum caput, idem salutiferæ curationis auxiliū circūcisio in lege, cōtra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consuevit. Aug. etiā citari solet in hoc li. 2. de nuptiis & concupiscentia. c. 11. & habetur de consecr. d. 4. c. ex quo instituta est circūcisio in populo Dei, ad purgationem valebat magnis & paruulis, originalis veterisque peccati, sicut baptismus ex illo valere cepit ad inuocationem hominis, ex quo institutus est. Et. 4. li. cōtra Donatist. c. 24. Cur inquit, Abraham præceptū est, vt omnem deinceps infantem masculum octauo die circuncideret, qui non poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iustitiā, nisi quia & ipsum per se ipsum sacramentum multum valebat.

Denique in ca. Maiores, extra de baptismo distinguens Innoc. à circūcisione baptismū, quæ aperit ianuā regni cœlorū, quæ circūcisio non aperiebat, asserit, quæ sicut per baptismū, ita per circūcisionem originale peccatum remittebatur. At præpositio per causam significat, qua mediāte res efficitur, vt vbi saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. In cōtrariū est Aug. super Psal. tract. 73. vbi ait: sacramenta nouæ legis dare salutem, veteris autem præmittere saluatorem. Sed & Samaritanus noster oleo vinoque, ac denariis duobus superadditis sanauit vulneratū, quem nec sacerdos Aaron nec Leuita Moyses, siue per sacramenta, siue per legem sanare potuerunt.

In hac explicanda quæstione, quæ inter omnes difficillima est, omnes ego neruos intendere debeo, vt magna tū breuitate, tum veritate in absolutas quasdam cōclusiones totius rei summa redigatur. Qua propter vos oro, vt differenti mihi diligenter animos aduertatis.

Prima igitur conclusio est, quā à catholicis non arbitror aut debere, aut posse negari.

Sacramenta nouæ legis sunt causa gratiæ & verè salutem animæ conferunt.

Ciprianus hanc habet in sermone de baptismo Christi & manifestatione Trinitatis inquit. Veniebat Christus ad baptismū nō egens lauacro in quo peccatū nō erat, sed vt sacramento perennis daretur autoritas, & tanti virtutem operis nulla personarum acceptio cōmendaret. Quoniam remissio peccatorū siue per baptismū, siue per alia sacramenta donetur propriè spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegiū manet. Verborum solennitas, & sacri inuocatio nominis visibile celebrant sacramentum, rem verò ipsam spiritus sanctus format & efficit, & cōsecrationis visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis autor apponit & plenitudinem gratiæ vntionis diuinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consumit & perficit.

Item in sermone de vntione chrismatum. Hodie, inquit, in ecclesia ad populū acquisitionis sanctificandū sacrum chrisma conficitur in quo mixtū oleo balsamū regiæ, & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem. Et infra. Nō hæc medendis corporibus est

vnctio instituta, quia sanctificatis elementis iam nō propria natura prębet effectū sed virtus diuina potentiū operatur, sed adest veritas signo, & spiritus sacramēto, vt & ipsis rerū efficientiis gratiæ dignitas pateat, & interiori homini quāta & his detur autoritas deiformi conuersatione, & cœlestibus morib⁹ innotescat & infra. Ex huius vnctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur, cōsiliū cœlitus illabitur, sciētia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti cū spiritualibus nequitias colluctamur, nec fœtoribus spuris imbui possumus qui balsami spiritualis odore fragramus.

Gregorius quoq; Nazianzenus oratione. 3. in sanctum lauacrū generatio ex baptismo passionū est solutiua omnes fordes abscindens atq; ad supernā vitā perducens, & infra dicit q̄ in baptismo tāquā in vnda peccata pariter sepeliātur. Et postea ipsa baptismatis, inquit, gratia, ac vis vnus cuiusque peccati continet purgationem, & omnimodā fœditatū & iniquationū reiectionem, quæ prauitate ingressę sunt. Proinde cū duplices simus, ex anima dico & corpore, & ita duplex est purgatio paquam, inquam, & spiritum, & hæc quidem visibiliter, ac corporaliter suscipitur, at illa incorporaliter & inuisibiliter concomitatur.

Chrysostomus præterea Homil. 25. in Ioan. Ex quo autem, inquit, Iordanis alueū ingressus est Christus non amplius reptilia animarū viuentium, sed animas rationales, & spirituales aqua producit. Et Homil. 35. in eūdem. Futurum erat baptisma plenū maximæ potestatis, & gratiæ, purgaturū peccata, pro mortuo viuum affecturum, & infra. In nobis non simplex aqua operatur, sed cū spiritus gratiam accidit, omnia abluit peccata, & infra. Per aquā piscinæ, ait, morbos corporis sanari, vt facilius homines crederent per aquam animæ morbos curari posse, & Homil. de resurrectione circa finem, cum multis exemplis resurrectionem per vim supernaturalem futuram esse demonstrasset, subdit, verū nec tu gratiæ spiritus factus es expers. Et num multa sunt donationis illius symbola, atq; his, quę enumerata multo maiora, & magis admiranda. Non enim equale est cor-

pus mortuum, & animam à peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit, & statim corpus etiam & sanguis mysticus non fuit absque spiritus gratia, nec sacerdotes habuissemus, nec has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile, & c.

Cirillus li. 2. in Ioan. c. 24. Spiritum, qui ex Deo pcedit p baptismum acquirimus, quo in pristinā pulchritudinem reformati, & ad nouam vitā renati à Deo in filios adoptamur, & in fine. Quemadmodum enim virib⁹ ignis intensius aqua calefacta, non aliter quā ignis vrit sic spiritus sancti operatione ad diuinā aquę reformant virtutem, quæ baptizati corpus abstergūt.

Ambrosius item lib. 1. de sacramentis. c. 5. de baptismo loquens, de consec. d. 4. c. p aquam. Non aqua omnis sanat, inquit, sed aqua sanat, quę habet gratiā Christi. Et li. 4. ca. 2. de eucharistiæ sacramento. Deposisti peccatorū senectutem, sumpsisti gratiæ iuuentutem: hoc præstiterunt tibi sacramenta cœlestia. Et li. 6. c. 1. In similitudinem quidem accipis sacramentū, sed veræ naturæ gratiā virtutemq; consequeris. Et infra. Tu quia accipis panem diuinę eius substantiæ in illo participaris alimento. Et in lib. de ijs qui myste. inicianur. c. 9. His igitur sacramentis pascit ecclesiam suam Christus, quibus animę firmatur substantia.

Augustinus in super. 19. lib. contra Faustum. c. 16. de visibili sacramentorum administratione loquens. Hęc omnia, inquit, fiunt & transeunt, sanant & transeunt, virtus tamen quæ per ista operatur iugiter manet, & donum spirituale quod per ista insinuat æternum est.

Et tractatu. 80. in Ioannem, vnde ista tanta virtus aquę, vt corpus tangat, & cor abluat. 1. q. 1. c. de trahe.

Beda etiā ait, quod Dominus tactu suę mundissimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Quam eandem sententiam Gratia. Chrysostomus tribuit de consecrat. distin. quarta capit. nunquam. Eandem habes apud August. sermone primo de Epiphania.

Sed in Concilio Florentino, sub Eugē. quarto in decreto super vnione armenorum manifestè definitur in hæc verba. No-
uæ legis septē sunt sacramenta, quæ & cō-

tinent gratiam, & eam dignè suscipientibus conferunt.

Hanc eandem sententiam Conciliū Tridentinum modò probauit sessione septima de sacramentis in communi canone. 6 Cuius verba eiusmodi sunt. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel iustitiæ, anathema sit.

Ex sacris literis Aug. adducit illud Ioā. tertio nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Non, ait, ex parentum fide, aut offerentium, vel ministrantium, sed ex aqua & spiritu sancto. Aqua igitur regenerat hominem in Christo ex vno Adam generatum. Hactenus Augustinus.

Secundum testimonium citat idem ex quinto capitu. Epistolæ ad Ephesi. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eā lauacro aquæ in verbo. Quidquid ergo (in fert Augustinus) ab hominibus quaruncunque culparum contrahitur, propter ipsum lauacrum dimittitur.

Tertium refert idem August. ex prima epistola Petri capit. tertio. Saluos vos facit baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum.

Quartum, quo triumphat Ambrosius habetur Ioannis sexto. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Ego sum panis viuus. Vnde concilium Ephesinum colligit, quod in sacramento accipimus non communem carnem, sed verè viuificatricem, qua & sanctificamur participes sancti corporis & preciosi sanguinis effecti.

Quintum de eodem eucharistiæ sacramento habet prioris ad Corinth. decimo. Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Omnes quidè de vno pane participamus. Vbi particula, quidem, loco Græcæ particulae, &c., causam sine dubio reddit sententiæ antecedentis. Quare participatio sacramenti eucharistiæ ecclesiasticæ vnita-

tis causa est atque ad eam charitatis & gratiæ sine qua vnitas ecclesiæ non constat.

Sextum testimonium de pœnitentiæ sacramento Domini est apud Ioan. c. 20. Quorum remiseritis peccata remittentur eis. Quod si remissio peccatorum per gratiam est, & sacerdotes possunt peccata remittere, gratiam quoque subministrare queunt ministrati sacramentis.

Huc adde Martini quinti definitionem in Concilio Constanti. sess. 45. pronuntiatis quod sacerdos verè absoluit. Ministri ergo sacramentorum nouæ legis verè conferunt gratiam sine qua nullus peccator esse potest absolutus. Et confirmatur, quia vel qui baptizat abluit propriè, ac verè maculam animæ, vel non abluit. Si abluit, conficitur quod mollimur, sin autem non abluit, forma igitur baptismi falsa est, qua significatur non ablutio corporis modò, verum etiam animæ, vt faciliè ex Concilio Mileuitano ca. secundo colligitur. Inde enim patres argumentantur, paruulos originale peccatum atque animi maculam habere, quoniam aliàs forma baptismi falsa efficeretur, cum paruuli baptizantur, scilicet, in ablutionem spiritalem, ac proinde in remissionem peccatorum. Sacramenta igitur nouæ legis gratiam & iustitiam animæ conferunt. his profectò argumentis ad eam irrefragabiliter ostenditur, vt negare id vel hæresis, vel proximum hæresi sit. Quamobrem in conclusionem hanc primam scholastici autores vniuersi conueniunt. Sed enim quem in modum sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ, id tantum abest, vt explicent, vt etiam opinionum varietate confundant. Res quippe nulla est de qua tantopere non solum indocti, sed etiam docti dissentiant.

Nam quidam asserunt, sacramenta esse causas dispositiuas gratiæ ex eo quod producant characterem, vel ornatum nescio quem, videlicet qualitates interius disponentes. Nam sacramenta gratiam ipsam efficere, iudicant impossibile.

Alii affirmant sacramenta esse quidem causas dispositionis, sed extrinsecus appositas, vt animum, aut sigillum regium, quibus ostensis, atque exhibitis, id nobis præstat quod ex regis beneficio querimus.

Opinantur alii sacramenta non esse causas

las per se gratiæ, sed per accidens, siue quibus videlicet affectus non sequitur, quæ tamen nihil verè agant atque producant.

Sunt contra, qui existiment sacramenta virtute supernaturali recepta, ipsam etiã qualitatem, quæ gratia est, attingere, instrumentaliq̃ue actione facere.

Ac demum alii, qui propriùs accedunt ad veram rei huius intelligentiam, sacramenta censent causas esse gratiæ veluti motiuas diuinæ voluntatis. Sunt enim ratio propter quam Deus gratiam confert: vt quia puer baptizatus est Deus illum saluat. Quia est cõfirmatus datur ei spirituale robur. Quorum opiniones cum tam varix sint, tamque inter se disidentes, alterũ profectò fieri potest, vt earum nulla, alterum certè non potest, vt plus vna vera sit. Quod si pace vestra dicere mihi licet, licet autem quod modestissimum est, aut fallor ego, aut nulla earum epinationũ vera est, qua quidem causa, ac controuersia non aliis iudicibus opus est, quàm auditoribus viris clarissimis, atque doctissimis, quorum grauissimo iudicio si nostra hæc sententia fuerit explosa, nihil erit posthac quod nos illi adhærescamus, sin fuerit approbata, non vereor quin sit doctis omnibus placitura.

Sit igitur secunda in hac disputatione conclusio. Sacramentum nouæ legis non idèò gratiæ causa definitur, quod disponat intrinsecus ad gratiam, producens characterem vel ornatũ, gratiæ videlicet ipsius dispositione.

Primum quia ornatus ille in sacramentis non imprimantibus characterem ficticius est, & qua facilitate ponit eadè quoque reiicitur. Deinde quia sicut gratia est qualitas spiritualis supernaturalis, ita character, & ornatus ille supernaturalis, qualitas est, omnem que nature vim excedit.

Præterea, producens dispositiones ad animam rationalem, non est causa animæ rationalis secundo Mach. septimo. Nec enim ego spiritum & animã donavi vobis, sed mundi creator, & tamen constitutum nobis est certis sanctorum, conciliorum, & scripturæ sacræ testimoniis, nouæ legis sacramenta gratiam continere, cõferre, efficere, &c.

Præterea, character nec est vltima dispositio ad gratiam introductiua, nec conseruatiua, quominus & sine gratia imprimatur, & sine gratia in subiecto perseuerat. Gratia itidem ipsa à characterẽ non pendet, quare etiam si sacramenta characterẽ efficiant, nõ proinde sunt gratiæ causa dispositiua. Character etiã in intellectu est. Gratia verò in essentia animæ, iuxta diuini Thomæ opinionem, cuius hi se discipulos profitentur. Non est igitur character propria gratiæ dispositio.

Tertia conclusio, sacramentum nõ propterea gratiæ causa dicitur, quod extrinsecus disponat ad efficiendam gratiam. Probatur primò, quoniam aliàs solùm esset signum certum non causa, quemadmodum annullus mihi datus, in signũ regis voluntatis, quod alterius opinionis sectatores concedunt, vel inuiti: explicant enim sacramentum nouæ legis gratiæ causam existere, id est, signum certum & infallibile. At ostendimus retrò sacramenta nouæ legis, esse non solùm signa, sed causas.

Deinde, quia nihil plus sacramentis Christi hæc opinatio tribuit, quàm sacramentis maleficorum, qui adhibent ipsi quædã verba sed dæmon operatur adhibitis signis.

Præterea, quoniam nec iuxta hanc quidem expositionem dicta sanctorum, aut conciliorũ, aut sacræ etiam scripturæ non saluantur. vt facillè videre licet si loca ipsa conferamus.

Postremò, quoniam ad eundem sensum circuncisio gratiam conferret, eiusq̃ esset causa, non aliter ac nouæ legis sacramenta. Quod quamprimum ostendemus esse falsissimum.

Quarta conclusio, sacramentum nouæ legis nõ est causa sine qua non, siue per accidens. Tum quia sine sacramento gratia sepe producitur, tum quia non lauret aqua maculas animæ, sicut nec albedo infrigidat, cum nix infrigidat, eò quod album illius affectus per accidens causa est. Neque id concilia diffinirent, sacramenta esse causas per accidens, quod præter artẽ & diffinitionẽ est. Tũ quia verè nõ essent nisi signa, omnia enim signa certa effectus cuiusq̃; talia sunt, sine quibus effectus nõ sequitur. Cum, quia sacramentum circuncisio-

QVINTA PARS.

nis ad eandē normam gratiæ causa fuisset tum denique, quoniam testimonia in confirmationem primæ conclusionis citata sane interpretari non queunt, si sacramenta solum esse causas per accidens asseramus.

Quinta conclusio, sacramentum nouæ legis non attingit vi sua instrumentali & supernaturali, qualitatē, quæ est gratia, vel fides, aut charitatem aut alios habitus infusos, vt ferra attingit figuram rei artificiosæ a ctione reali. Volo dicere, quod non est imaginadus hic modus agēdi, qui interuenit in causis naturalibus, quo pacto, scilicet, aqua infrigidat per frigus inexistens, lauat per humorē innatum, acuta etiā dolabra per aciem diuidit lignum.

Probatum primū quia ridiculum est, concilium velle diffinire, aut etiā sanctos id asserere, quod sacramenta attingant sua a ctione illam qualitatē, si enim circumcisio & reliqua sacramenta vetera, non efficiēbāt quidē gratiam, sed Deus dabat eandem in illis, illis tamen non concurrentibus: non admodū refert quod hæc noua realis actio sit addita nouis sacramentis. Et cum ad salutē nostram nihil omnino spectet quod sacramenta contactu reali suæ virtutis qualitates supernaturales efficiāt, certē superuacaneum est istam vim agēdi in sacramentis admittere. Eoquē magis quod gratiam esse qualitatē, non est in ecclesia certum, quare nec fides nec concilium decet, eo modo, sacramenta gratiam efficere.

Deinde, quia eodē modo creatura posset concurrere ad productionem animæ rationalis, scilicet, agendo propria actione in corpore, & vi supernaturali in animā quod tamen non conceditur ab iis, qui eā opinionem defendunt.

Tertiō quia vel producitur noua qualitas in sacramento ad attingendum hunc effectum vel non, primum est ridiculū, secundū est absurdum sine noua virtute addita, sacramenta id efficere, quod ante non poterant.

Ea etiam argumenta, quæ inter dubitandum à principio fecimus, probant huius quintæ conclusionis veritatem.

Sexta conclusio. Sacramenta nouæ legis non solum sunt causa vel ratio motiua salutis & gratiæ. Quo pacto dicimus

matrem diligere filium, quia genuit eum: me tibi benefacere, quia studiosus vel pulcher es. Quem etiā in modum causalis illa est, quia vidisti me Thoma credidisti Ioā. 20. & illa rursus, quia fecisti hanc rem, faciam te crescere. Gene. 22.

Imprimis enim pari ratione concederetur hominem esse causam animæ rationalis. Hæc enim nostra est animata anima rationali: quia habebat tales dispositiones ab homine generante productas.

Item fides in lege antiqua erat in hunc modū causa iustificationis, quia enim credidit Abraham Deo, deputatum est ei ad iustitiam, & quia ex fide parentum paruulus offerebatur Deo, iustificabatur iustus nanque ex fide viuit etiam nunc & tamē fides non est causa gratiæ & sacramenta nouæ legis esse gratiæ causas definiuntur.

Præterea, causa motiua non est instrumentum quo mediante effectus produciuntur. Baptismus autem est instrumentū, quo Deus lauat animam, ad Ephe. 5. & confirmatur, nā aqua lauans corpus non est causa motiua, sed verè efficiens instrumentalis, at aqua baptismi cor abluit.

Item sacramētum eucharistiæ cibus est animæ, ergo non solum est causa motiua: esset enim ridiculum si definiremus, cibum corporalem esse causam augmenti, quod hæc causalis vera sit, ego augeor, quia comedi quum potius, cum particula causalis importet causam, iam de rebus ipsis oportet inquirere cuius generis sit illa causa, quam importat, finalis an efficiens, an formalis, an materialis. Nā ad hæc quatuor causarum genera reducuntur omnes. Cum igitur sacramenta non sint gratiæ causa finalis, aut materialis, aut colligimus esse causas efficiētes. Quo verò modo efficiant, id est, quod querimus, id profectō hæc opinio non explicat. Quā equidē eodē consilio, vt ceteras refelli, non vt veritatē tollerem (quid enim theologo minus conueniens est?) sed vt alios nihil de hac re explicare conuincerem.

Cum igitur certō credendum sit, sacramenta noua causas esse gratiæ atque salutis, aliquem sanū sensum & modum oportet assignare, quo causæ sint, dignum, scilicet, definitione concilii, dignum sanctorū omnium autoritate, dignum tandem fide nostra

stra

stra, & sacrarum testimoniis literarum.

Pro eius itaque rei explicatione, quæ a deo magnum, & vobis, & mihi negotium fecit, intelligatis primū, causas esse in duplici differentia, alteras naturales, alteras morales. Morales autem appellamus causas liberas, quæ, scilicet, liberè mouent, vt qui cōsultat, qui imperat, eius ratio causa est, quæ per eius, aut imperium, aut consiliū, efficitur, iuxta quam distinctionem cum actio peccati dupliciter consideretur, & in ordine effectuum naturalium, & in ordine effectuum moralium. Deus quidem causa naturalis dicitur, actionis quæ peccatum est, concurrat siquidem ad brachii motionem, qua hominem interficit, quæ admodum & cælum motorq; angelus, simul etiam concurrat. At concursus hic naturalis est, non tamen illius actionis Deus est causa moralis, neque enim aut cōsultat, aut præcipit, quin potius prohibet.

Inter has autem causas discrimen est. Nam naturales suos effectus attingunt per vim à natura inditam, vt ignis calefacit per calorem. Morales verò non attingunt actione Physica effectus suos, nec influunt, aut producant qualitates aliquas. Neque enim oportet, vt qui cōsultat homicidiū, actione aliqua Physica, & naturali quicquam efficiat, quemadmodum natura efficere consuevit.

Eadem quoque forma distiuguendum est de mouente, & virtute motoris. Nam mouere dupliciter cōtingit, & moraliter, & naturaliter, vt qui homicidium cōsultat (ne ab exēplo proposito discedamus) moraliter quidem & liberè mouet: at amens, qui apprehensam manum cuiusquæ per vim applicat ad vulnera, mouet naturaliter.

Virtus itidem duplex, altera qua mouens moraliter mouet, altera qua naturale agens mouet naturaliter, vt in priori exemplo. Virtus motiua est autoritas cōsulentis, vel ratio, qua persuasit, at in posteriori, virtus sunt ipsæ vires corporales.

Ad eundem quoque modum de effectibus supernaturalibus philosophandū est, de gratia, de charitate, de fide, de vita æterna, qui à duplici causa perficisci possunt vel ab ea, quæ habet modum agendī similem naturali, influendo attingēdoq; vi, & effi-

cacia actiue potentiæ effectus eiusmodi, quo sensu sine controuersia Deus est causa virtutum infusarum, vel à causa morali, qualis oratio fuit, & meritum Christi, cum orauit pro Petro ne deficeret fides eius.

Vtrūque autem causæ genus distribuitur in principalem & instrumentalem, vt qui daret pecuniam captiuis redimendis, causa esset principalis redemptionis, moralis tamen. Pecuniæ verò, vel etiam minister destinatus ad redimēdum causæ sunt redemptionis instrumentales.

Deinde magnopere cōsiderandum, omnia quæ de sacramentis nouæ legis asseruntur, eadem & de sanguine Christi in sacris literis affirmari. i. Ioā. i. Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato Apo. i. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. & c. 12. Vicerunt eum propter sanguinem agni, & ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine. Eodem ergo sensu sacramenta dici poterunt lauare, mūdare, causas esse nostræ victoriæ, ac remissionis peccatorū, quo sanguis Christi lauat, mundat, peccataq; remittit.

Postremò & illud aduertendum, Christum quidē Iesum sua nobis, & merita & iustitiam contulisse. Nam factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redēptio, vt Apostolus prioris ad Cor. c. i. docuit. Sed iustitiam suam tamen, & sanguinis effusi precium potissimam nobis communicat per sacramenta. Virtus enim & valor sanguinis Christi sacramentis susceptis applicatur, quæ si Christus voluisset, sine medio aliquo sacramento, & communicari possent, applicari.

His documentis acceptis, quæ negare nō nisi impudētissimus poterit, fides sana, atque catholica docet duo. Alterum est, Deum per Christi humanitatem remisisse genus humanum, remisisse peccata, contulisse gratiam & gloriam. Item humanitatem Christi instrumentum fuisse, quo Deus operatus est mirabilia hæc, in medio terræ. Ioan. i. gratia & veritas per Iesum Christum facta est, & vidimus eū plenum gratiæ, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, & ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, & hic est, qui baptizat in spiritu sancto, quo testimonio ad id probandum ytitur August. lib. contra

QVARTA PARS.

Petilianum. 3. c. 45. & ad Ephe. 5. Dicitur Christum sanctificasse ecclesiam suam, atque mundasse. Alterum (quod fides quoque sana docet) sacramenta nouæ legis instrumenta esse Christi ad hanc redemptionem, gratiam, gloriamque complendam. Quemadmodum ergo esset erroneum asserere sanguinem Christi, vel passionem, vel humanitatem non esse veras causas nostræ iustificationis & gratiæ (inde enim sequeretur Christum hominem non fuisse causam per quam hominum redemptio facta est, quod est hereticum) ita quoque error est manifestus negare sacramenta esse causas efficientes instrumentales, nostræ salutis, gratiæ & iustitiæ, loquendo de causa morali: id enim perinde est, ac si quis neget, suscipientes sacramenta Christi non consequi remissionem peccatorum ex virtute sanguinis eiusdem Christi, cuius precium eis sacramentis suscipiendis communicatur, quod sine grandi errore negari non queat. Quemadmodum si ego essem apud Turcas captiuus, & eum, qui daret pecunias redemptionis, videlicet precium & magnum, qua pecunias porrigeret, & pecunias etiam ipsas causas, quæ sunt instrumenta ad redimendum, redemptionis esse non naturales quidem, sed morales, nemo sane mentis ibi inficias.

Atque hæc omnia ne videantur è sensu nostro colligere, facile vos inuenietis apud D. Tho. 3. p. q. 48. art. 6. & q. 49. arti. 2. & 56. art. 1. & 62. art. 5.

Quibus expositis, facile (vt opinor) intelligi potest quam longe à veritate absint, vel qui dicunt sacramenta qualitates infusas efficere: nam per nominis ambiguitatem elapsi, à morali causa ad naturalem, vel quasi naturalem declinauere: vel qui dicunt sacramenta esse causas per accidens, vel dispositiuas, vel signa etiam certa, qui si ad eandem normam, sanguinem Christi esse causam nostræ iustificationis exponerent, risu digni essent Catoniano,

Nos verò theologica grauitate & dignitate seruata, cum concilio Floren. pronunciamus, nostra sacramenta, & continere gratiam, & eam suscipientibus dignè conferre, Continere (inquam) non vt causa naturalis continet suum effectum, sed vt causa moralis. Crumena si quidem continere

dicitur captiuum redemptionem, quoniam pecuniam continet, & sacramenta, quæ continent sanguinem Christi, continere dicuntur gratiam, & remissionem peccatorum, & sicut crumena pecuniam administrans, redemptionem confert, ita sacramentum confert gratiam, precium sanguinis applicans, & hæc est illorum sacramentorum virtus, quæ a deo multorum ingenia torfit. Virtus enim redemptionis in marsupio est, in quo precium redemptionis seruatur, & virtus sacramentorum sanguis Christi est, qui in sacramentis adhibetur.

Hinc denique, postrema huius disputationis conclusio manifestissima conficitur. Sacramenta vetera, nulla prorsus, causas fuisse gratiæ atque salutis. Quæ quidem primum definita est in concilio Floren. per hæc verba.

Nouæ legis septem sunt sacramenta, quæ multum differunt à sacramentis antiquæ legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi, dandam esse figurabant.

Tum etiam Apосто. ad Gala. quarto sacramenta veteris legis infirma vocat, & egena elementa. Si autem continerent precium sanguinis Christi, gratiamque præstarent hominibus, egena vtique & infirma minimè dicerentur.

Nec potest ab hoc Pauli testimonio excipi circuncisio, de qua præcipua erat cum Galatis controuersia, cuiusque causa, tota illius epistola disputatio textitur.

Præterea, in epistola ad Romanos Apóstolus apertè docet, circuncisionem acceptam, non in iustitiæ causam, sed in signum & accepit Abraham (inquit Apóstolus) signaculum circuncisionis, signum iustitiæ fidèi. Vnde & Ambrosius epistola ad Constantium. 77. quæ est libri noni postrema, id ipsum ex eo probat, quod Genesios. 17. legitur. Circūcidetur in vobis omne masculinum, vt sit in signum fœderis inter me & vos, in signum, ait, non in causam.

Præterea, sacerdotium totum veteris legis, aut ministri eiusdem legis, non fuerunt causa remissionis peccatorum, vt Apóstolus ad Heb. 9. cap. monstrat. Ad sacerdotium autem veteris legis spectabat omnia sacramenta etiam circuncisionis administrare. Sacramenta ergo veteris legis non e-

rant causa gratiæ ac remissionis peccatorum.

Præterea, vt Aug. epist. 19. ad Hieronymum ait: si lex non iustificabat, quanto magis illa, quæ significationis gratia præcepta sunt, circumcisio, & cætera quæ reuelatione gratiæ latius innotescere, necesse fuerat aboleri, iustificare neminem poterant. Adde huc Hiero. in commentariis super epistolam ad Galat. in illud capit. 5. nec circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed fides. Circumcisio inquit, idcirco utilis fuit iis qui lege vixerunt, non quia circumcisi erant, sed quia credita sunt illis eloquia dei quæ in opera vertentes, à salute extranei non fuerunt. Circumcisio verò, tunc, vt cætera quoque legis valuit, quando & benedictiones carnales, legem seruantibus spondebantur. Hæc Hieronymus.

Præterea vt D. Thomas. 3. parte. q. 62. articulo 6. irrefragabiliter argumentatur. Si sacramenta veteris legis erant causa gratiæ, aut id erat ratione sui secluso merito Christi, & hoc nõ nisi Christus gratis mortuus esset, quod Apostolus ad Galat. 2. col legit, vel erant causæ virtute passionis Christi futuræ, quod affirmari nõ potest. Nam causa efficiens siue instrumentalis seu principalis semper præcedit effectum. Quare humanitas Christi, eiusque sanguis, priusquam in rerum natura essent, causæ finales esse poterant, causæ efficientes esse non poterant. Quamobrem sacramenta veteris legis, salutem & gratiam in virtute passionis Christi efficere non valebāt.

QUINTA PARS.

ID ergo (vt ad postremam relectionis partem, nostra decurrat oratio) primum est idemque præcipuum discrimen inter noua & vetera sacramenta: quod Concilium Florent. aperte lucideque definit, in hæc verba.

Nouæ legis septem sacramenta, multum à sacramentis differunt antiquæ le-

gis: illa enim non causabant gratiam, sed eam per passionem Christi dandum esse figurabant: hæc verò nostra, & continent gratiam. & eam dignè suscipientibus, conferunt. Et concil. Trident. sessione septima de sacramentis in communi, cano secundo.

Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta, à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit. Quod autem sit inter vtraque sacramenta discrimen declarat Trident. concil. cano. 6. 7. & 8.

Alterum est, quod noua conferunt gratiam aliquam adultis, sine merito operantium sed veteribus susceptis citra operantium meritum, nulla adultis gratia conferbatur.

Prior pars patet ex Concil. Trident. sessione septima cano octauo. Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta opere operato non conferre gratiam, anathema sit. Vt etiam sacramentorum veteris legis erat gratiæ meritorius, si à charitate proficisceretur: si ergo sacramenta nouæ legis non conferrent gratiam, nisi ratione vsus meritorii, certè non plus essent causa gratiæ, quàm legis antiquæ sacramenta.

Item si solus vsus sacramentorum nouæ legis, esset gratiæ meritorius, tunc per sacramenta eadè, non plus applicaretur nobis sanguis Christi, quàm per reliqua opera charitatis: quod est erroneum. Nec in concilio Florentino, definirentur sacramenta nouæ legis gratiam conferre, sicut alia opera charitatis. Esset enim ridicula definitio, nec in hoc differret à sacramentis veteribus: esset enim definitio falsa.

Posteriorem verò partem, vel ex eo tenere conuincimur, quod si circumcisio vel alia sacramenta veteris legis conferrent aliquam gratiam citra meritum suscipientium, illa verè, causæ gratiæ & iustificationis existerent: quod paulò ante argumentis certissimis refellebamus. Ratio autem huius differentiæ est: quia meritum Christi nobis comunicatur per sacramenta noua. Vnde, præter id, quod nos meremur suscipiendis sacramentis, aliqua nobis gratia datur ex merito Christi. At cum passio domini causa esset finalis sacramentorum veteris legis, non operabatur quicquam nisi per actionem intendentis illam: finis enim

non

QVINTA PARS.

non habet aliu n effectum præter effectum agentis qui mouetur ad finem. Inde ergo si adultus circumcidebatur, non maiorem gratiam accipiebat ex circuncisione, quam per actum fidei in Christum merebatur: ad Rom. 3. vnus Deus qui iustificat circuncisum ex fide, & præputium per fidem.

Tertium discrimen est, quod sacramenta noue legis conferunt gratiam a tritis: sacramenta verò legis antiquæ, si à non contritis accipiebantur, nihil efficiebant. Prior pars sua detur: tum quia conferre, id insinuat, dare scilicet quod non habebas: ostensum est autem nobis gratiam conferri per noue legis sacramenta. Tum etiam, quia aliàs, sacramenta noua non essent gratiæ causæ, sed augmenti eiusdem gratiæ.

Præterea Ioan. 3. Nisi quis reneatus fuerit ex aqua: præstat ergo baptismus vitam spiritualem etiam illi qui antea non habebat. Et ad Ephe. quinto. Mundans eam lauacro aque, & ad Titu. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos. Item Leo Papa, epistola. 56. ad septimum, decernit, paruulis per baptismum remitti originale, adultis & originale & actuale. Et Ioan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis: ergo per sacramentum absolutio nis potest remitti mortale peccatum, etiam quod aliàs non erat remissum. Nam si effectus baptismi & absolutio nis nõ est remittere culpam mortalem sed pœnam: ergo non conferunt hæc sacramenta gratiam, si quidem effectus proprius eorum, hoc est, remissio pœnæ, sine gratia conferri potest, & ratio huius est, quam sepe resumpimus, quod meritum Christi applicatur nobis per sacramenta noua. Quare sine nostro proprio merito, per meritum Christi applicatum iustificabimur. Hinc verò posterior pars confirmatur. Quia enim in sacramentis veteris legis non erat aliud meritum nisi fidei, ex fide quippe erat tota iustitia, idcirco sicut non dabatur plus gratiæ, quàm si les mereretur: ita nec gratia conferebatur nisi habenti dispositionem. Quæ alio qui ipsa per se esset idonea ad remissionem peccatorum: quæ dispositionem, contritionem appellamus.

Quartum discrimen, quod per sacramentum baptismi remittitur tota pœna & per alia sacramenta nouæ legis aliqua saltem pars pœnæ, sine merito proprio, ratione ipsius sacramenti, sed per sacramenta veteris legis, pœna peccatis debita non remittebatur, nisi pro quantitate fidei, & meriti accipiemus illa sacramenta. Huius verò differentiæ eadem quoque ratio est, applicatur enim nobis satisfactio Christi per baptismum ad pœnæ remissionem: sed per circuncisionem, non applicabatur nisi propria circuncisi satisfactio, & meritum. Et hinc etiam sumitur argumentum pro tertio discrimine. Nam quemadmodum ex eo quod applicatur nobis satisfactio Christi per baptismum, remittitur pœna citra nostrum opus: ita ex eò quod applicatur nobis meritum Christi remittitur, culpa non ponentibus obicem.

Quintum discrimen, sacramentum nouæ legis à quocunque etiam infideli conficiatur & administratur, iustificat: sacramentum verò antiquum, siue naturæ, siue scripturæ non iustificabat paruulos, nisi à fidei administraretur verbi gratia Filii Ismael non iustificabantur quamuis parentes circumciderent eos ad imitationem Abraham, & deo paruuli dicebantur saluari in fide parentum: nisi enim exterius sacramentum, sed protestatio fidei interioris in saluatorem, non remittebatur peccatum paruulo, Cuius rei argumentum est: quia vetera sacramenta remittebant paruulis originale ex pacto misericordiæ diuinæ, non ex iustitia. Pactum autem & conuentio erat, vt sacramentis protestatibus fidem saluatoris, homines saluarentur. Signum enim accepit Abraham circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, ad Rom. 4. & Gen. 17. Circuncidetur in vobis omne masculinum vt sit in signum fœderis inter me & vos. At sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex iustitia & merito Christi. Vnde etiam si paganus sit, qui baptizat, dummodo applicet meritum Christi, conficiens verum sacramentum, siue credat, siue non credat, iustificat suscipientem, & propterea vocat Apostolus sacramenta vetera, infirma & egena elementa: quia ratione sui nihil efficiebant, sed solum ratione fidei vel propriæ, vel alienæ à qua proficiscebantur.

Nec

RELECTIONIS.

17

Nec id vacat in presentia discutere, an parentes ministrantes sacramenta paruulis, oporteret esse in graia, vt pueri iustificarentur. An satis esset protestatio fidei quamlibet mortuæ. Vtraque enim pars suos habet assertores. Sed illa tamen, vt pia magis, ita quoq; probabilior est, quæ tenet in fide parentum saluari paruulos, siue illa fides viua esset, seu esset mortua.

Sextum discrimen, quod sacramentorum nouæ legis Christus dominus fuit autor proximus & immediatus, at sacramenta vetera per angelos & Moysen mediatores à Deo sunt cõdita. Atque illud quidem in Conci. Trid. sess. 7. de sacramentis in communi cano. 1. definitur his verbis. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo domino nostro instituta anathema sit. Et videtur suaderi ex eo quod Ioan. 1. dicitur. Lex per moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Sacramenta igitur antiquæ legis vmbre, scilicet, & figuræ gratiæ, & veritatis per Christum efficiendæ à Moysen sunt instituta, at sacramenta gratiæ & veritatis ab eo sunt condita, per quem gratia & veritas facta est.

Item primo ad Corin. primo. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Vbi beatus Apostolus ex eo cogit non alterius, quam Christi nomine, & autoritate baptismum conferri posse, quod sola mors Christi, quæ per sacramentum applicatur, idonea esse potuit ad remissionem peccatorum. Atque ex cõsequenti solius Christi erat baptismum condere, cui vim sui sanguinis applicaret. Sic enim explicatur locus à Cipriano sermone, quem paulò ante citauimus. Propriè omnipotètia Dei sibi retinet hunc effectum, scilicet, remissionis peccatorum. Nec enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce domini, cuius virtus omnia peragit sacramenta: sine quo signo nulla consecratio meretur effectum.

Idem quoque Agust. tracta. 5. in Ioanem. Potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si vellent, dare potestatem alicui seruo suo, vt daret baptismum suum tan-

quam vice sua, & transferret à se baptizandi potestatem, & constitueret in aliquo seruo suo, & tantam vim daret baptismi translato in seruum, quãtam vim haberet baptismus datus à Domino. Hoc noluit, ideo vt in illo spes esset baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo seruum ponere spem in seruo. Ideo quæ clamabat Apostolus, cum videret homines volentes ponere spem in se ipso. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?

Item, prioris ad Corin. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum eius: non conditores, inquit, sed dispensatores.

Præterea, D. Ambro. lib. 4. de sacramentis cap. 4. Autor sacramentorum, ait, quis est nisi Dominus Iesus? de cœlo ista sacramenta venerunt.

Ciprianus etiam, sermone de ablutione pedum, quantum equidem intelligo, idem tradit, summum ipsum sacerdotem Christum suorum sacramentorum fuisse institutorem, & autorem.

Præterea quia aliàs posset ecclesia sacramenta, quæ instituisset abolere, aliaque rursus inducere. Atque ex consequenti Christianam religionem, quæ sacramentis maximè constat inuertere atque inuolare.

Præterea, hæreticus est, qui de sacramentis nouæ legis aliter sentit, quam Romana tenet ecclesia, vt capit. ad abolendam. extra de hæreticis dicitur, sed nisi esset ex reuelatione tradita à Christo non esset hæresis ea negare. Cum fides circa ea sola versetur, quæ ex Christi traditione Apostolis accepta, ad nos vsque peruenerunt. At reuera quod vniuersa tenet tenuitque semper ecclesia, nec conciliis institutum est, non nisi ad eas traditiones pertinere potest, quas ex diuina reuelatione verbo tenus ab Apostolis accepimus, ita ait Agustinus. 4. lib. de baptismo capitulū. 24. maximè cum sacramenta nouæ legis gratiam conferant, quam sicut & gloriam conferre, solius Domini est, & Christi sui, qui precium sui sanguinis, quibus maluit signis applicuit. Sed sacramenta vetera: quoniam signa vacua erant, per homines medios institutui commodè potuere.

Ultimum

QVINTA PARS.

Ultimū discrimen est, quòd sacramēta nostra aperiūt ianuā regni cœlorū: quam aperire vetera nequiverunt. Quod elegāter tradit Innocentius capit. maioris, extra de baptis. Nā vt Apostolus docet ad Hebr. 9. nondū erat propalata sanctorum via, quousq; sacerdos Christus ingressus est viā nouā, & introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.

Quia igitur agnus occisus dignus est habitus, qui aperiret librū & solueret septem signacula eius: quoniam redemit nos Deo in sanguine suo, fecitq; nos Deo nostro regnū & sacerdotes. Apocal. 5. Sanguis autem cōmunicatur nobis per sacramenta noua, nō itē per vetera cōficiuntur utiq; sacramēta hęc nostra (quod illa minime faciebant) regnū nobis aperire cœlorum.

Argumenta verò, quibus priori loco suadere nitebamur eiusmodi effecta, quę sacramentis nouę legis tribuuntur, à nulla re corporea proficisci, ostendimus retrò esse vanissimā: interest enim nihil ad præsentē disputationē, an sacramenta illā qualitatem efficiant. Quod si interesset id à theologo disputari, facillimè soluit. Nā solus Deus producit illam qualitatem, si de productione loquamur, ad modū agētis naturalis. Sed si de eadē qualitate, qua tenus gratos nos reddit Deo, sermonem facimus (sic enim ad mores, & morales causas cōparantur) habet præter Deū causas instrumentales, humanitatem Christi, sanguinem, sacramenta, sacramentorūq; ministrū. Nam quod sancti negant, sacerdotes dare spiritū sanctū, habet intelligi per autoritatem, nō per ministerium, de cōsecrat. dist. 4. aliud est, & cap. commodo. Illud verò Hieronymi Matth. 16. contra illos sacerdotes dicitur, qui pro suo arbitratu, potestatem soluendi, ligandiq; sibi arrogabant. Cū tamen clauis scientiæ, clauem potentię debeat antecedere. Ambrosius verò asserit nullā causam mediā effectū iustificationis attingere: quoniam gratia à solo Deo produci potest, qui solus dat gratiam & gloriam.

Ad primū autem eorū, quę obijciēbatur, vt omnia sacramenta sanctificationis & gratiæ esse causę probarentur. Respondeo, nō opus esse sacramentū quodcunq; sic esse practicū signū, vt verè efficiat san-

ctitatem: sed sat est, vt practica à nobis nuncupentur, quòd Deus in illorū signorū applicatione, vsuq; sanctificet, id enim cōmune est omnibus sacramentis. Vel distinguenda est duplex sanctitas, altera legalis, altera spiritualis: vtriusque enim Aposto. ad Hebr. 9. meminit. Omnia igitur sacramenta efficiūt aliquam sanctitatem, & munditiam, vel legalem, vt vetera: vel spiritualem, vt noua. Vt. 12. q. 103. art. 2. & eadem facilitate reliqua dilues, præter Augustini testimoniū ex libro secundo, de nupti, & concu. Quod sine dubio pro nobis facit, si fide, qua oportet referatur. Legit autem Erasmus, nec aliter cōmodè potest, in hūc modū, ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculū iustitię fidei, ad significationē purgationis, valebat magnis, & paruulis originalis veterisq; peccati. Quòd si Beda aut quisquam etiam alius dixerit, circumcisionem, eandem peccati curationem præstitisse quam baptismus, id sanè interpretandum est, sensusque potiùs sequendus quàm verba: quæ nos plura quàm erat in voto fecimus: sed nō plura fortassis quàm opus erat, ad argumenti varij, atque perplexi expositionem. Quo quidem explicando, nō vsque ad eò sumus arrogantes, vt ne vereamur ex his, quę tam multa diximus, quædam vt falsa reprehendi forsitan iure posse. Alia vera licet, pro rei tamen ipsius, vestraque omnium dignitate tractari potuisse, tū accuratiùs, tū elegantius. At cōcedendum non nihil occupationibus erratisque nostris interim cōuiuendū, vt vestra humanitate studia nostra subleuata recreentur. Quę videlicet omnia vestris obsequijs addiximus discipulorū nostrorum cōmoditatibus adiudicauimus: seruatoris Iesu Christi glorię, atq; honori consecrauimus in secula sempiterna. Dixi.

Deo gratias.

COMPLVTI.

Excudebant, Franciscus à Cormellis, & Petrus à Robles. Anno. 1563.

Impensis Ludouici Gu-tierrez bibliopola.

NO S el Arçobispo de Toledo. Etc. Por quãto por partede vos el Licenciado Alonso Men dez de Robles impressor de libros en la nuestra villa d' Alcala, nos ha sido hecha relaciõ como vos teneys començado a imprimir en vuestra emprenta, que es la que sõlia ser de Ioã de Brocar, vn tratado de penitencia, compuesto por el muy reuerendo in Christo padre, el Obispo fray Melchior Cano, y que a causa dela pnegmatica y prohibiciõ de su M. nueuamẽte hecha sobre esta materia, no podeys acabar la impressiõ del dicho libro sin nuestra especial licẽcia, y nos suplicastes os la mandassemos dar: y nos considerãdo q̃ la dicha obra ha sido otra vez impressa, y es de autor tã catholicos, y de tan sana doctrina, q̃ sera muy util a todos los estudiosos della tuuimoslo por bien. Porende por la presente os damos la dicha licencia, para q̃ podays acabar la impressiõ del dicho libro. Cõ tãto que luego q̃ se acabare de imprimir, antes que se veda, ni diuulgue o comuniquẽ cõ otra persona, lo mostreys, y hagays ver al reuerẽdo padre el maestro mãcio cathedratico d' Theologia en aquella uniuersidad, para q̃ cõ su cẽsura y aprouaciõ se pueda diuulgar y veder, y no antes. Lo qual os mandamos assi hagays y cõplays en virtud de santa obediẽcia, y sopena de excõmuniõ. Hecha en Toledo a.iiij. de Nouiẽbre de.1558.

Frater Bartholomæus Archiepiscopus Toletanus.

Por mandado de su Señoria illustrissima.

Christoual de Peregrina secretario.

Por quanto el señor Arçobispo de Toledo mando que las dos relectiõnes del Obispo Cano, la una de sacramẽtis in cõi, y la otra de penitẽtia, impressas por el Licenciado Alõso Mẽdez de Robles, no se uendiesen, ni diuulgassen sin q̃ yo las uiesse y examinasse. Digo q̃ yo las he uisto, y q̃ son muy utiles y prouechosas, y de muy sana doctrina, y q̃ no ayenellas cosa de mala ni peligrosa doctrina por donde no se deuan diuulgar y uender. En fedelo qual lo firme de mi nõhre.

Frater Mancius.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

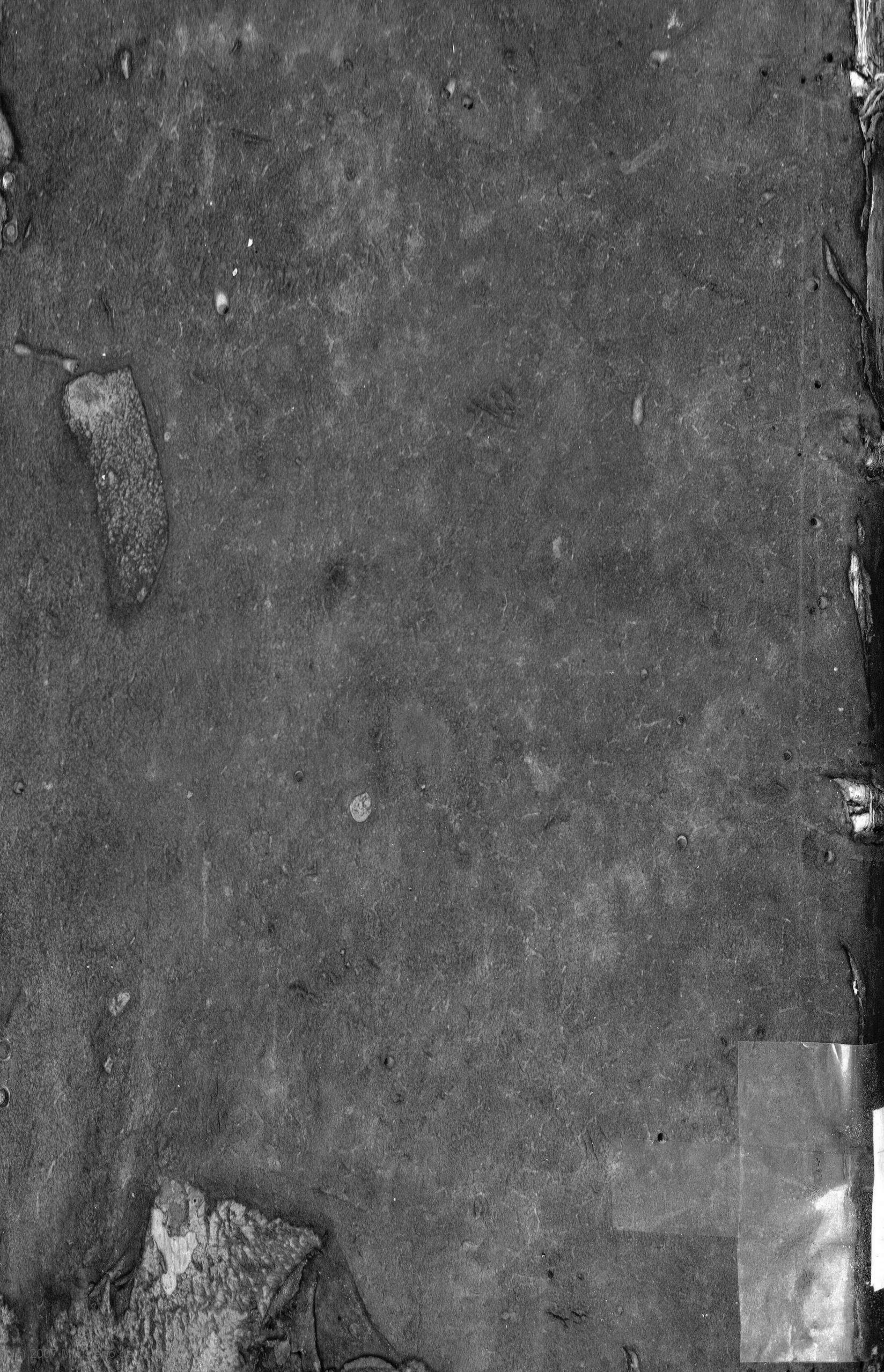
Yo escribo de 1578

Francisco de Toledo

Por mandado de su señoría ilustrísima

Christoval de Perceña secretario

Por quanto el señor Arzobispo de Toledo me hizo que las cosas de
dijo como se le mandó en esta de su señoría ilustrísima
señoría de Toledo me hizo que las cosas de
señoría de Toledo me hizo que las cosas de
señoría de Toledo me hizo que las cosas de

21

172